Расп.

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 84 (10376) | 1977 чылдың апрель 10, воскресенье | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кеп.

КҮШ-АЖЫЛ БАЙЫРЛАЛЫНГА УТКУШТУР

Апрель 16-да Бүгү-эвилел коммунистиг субботнигин эрттирер деп, Москваның мурнакчы бүдүрүлгелер коллективтериниң инициативазын совет Тываның ажыл-ишчилери, мооң мурнунда-даа чылдарда ышкаш, изии-биле деткип турар. Ону В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 107 чылынга болгаш Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскаадыр. «Кызыл суббота» эки организастыг болур чорук-биле, тергиин шынарлыг, хөй продукцияны бүдүрери, күш-ажылдың эң бедик бүдүрүкчүлүг-биле, камнап алдынган энергокурлавырларга, материалдарга болгаш чиг-этке ажылдаары-биле демдеглеттинер.

Бистиң республикага субботникче белеткелге бирле дугаарында «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң болгаш найысылалдың өске-даа бүдүрүлге черлериниң коллективтери кирген. Күш-ажыл байырлалынга Кызылдан ниитизи-биле 40 муң кижи киржип, барык 290 муң рубльдиң ажылын күүседип, онгу беш чылдың фондузунче 52 муң рубльди шилчидер. Тываның районнарының ажыл-ишчилери база субботникке идепкейлиг белеткенип турар. Чижээ, Мөңгүн-Тайга районга апрель он алдыда 2400 ажыг кижи субботникче ажылдап үнер, олар ниитизи-биле 7700 чыгам рубльдиң ажылын бүдүрүп, беш чылдың фондузунче 3200 хире рубльди шилчидер.

Коммунистиг, халас ажыл-иш—бодунга ажыл-иш, чоннуң чаагай чоруу дээш ажыл-иш дээрзин совет кижилер эки билир. Бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаашкыны-биле Төрээн чурттуң экономиктиг күчү-шыдалын быжыглаарынга салыышкынын Тываның ажыл-ишчилери киирип турар. Коммунистиг субботник эрттиреринин республика штавының чоокта чаа болган хуралынга демдеглээнин ёзугаар алырга, эрткен чылын күш-ажыл байырлалынга Тываның он-он муң ажыл-ишчилери киржип, беш чылдың фондузунче хөй муң акшаны шилчиткен. «Кызыл суббота» хүнүнде алдынган акша-хөреңгилерни Кызылга уруглар албан черлерин болгаш эмнелгелерни тударынга ажыглаар.

Бо чылгы күш-ажыл байырлалы онзагай. Ол болза, совет кижилер кайгамчыктыг хүнну — Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуурунга, онгу беш чылдың онаалдаларын күүседиринге салыышкынын кииреринге ыяк белеткенип турар юбилейлиг чылда болуру ол. Онгу беш чылдың бүдүрүлге күчүлерин ажыглалга хуусаа бетинде киирип, шингээдип ап тургаш, Төрээн чуртка хөй продукцияны бээр деп, бүгү чуртта калбарган кыйгырыгга харыы кылдыр «Кызыл субботник» хүнүнде республиканың ажыл-ишчилери улам соруктуг ажылдаарлар.

Коммунистиг субботник — хостуг ажыл-иштиң байырлалы, социалистиг чарышка, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге чогаадыкчы кыптыгыышкынның дээди илерели болур. Ынчангаш коммунистиг субботник ажылдың ажыктыын болгаш шынарын бедидер дээш социалистиг чарыштың тугунуң адаа-биле эрткен турары кончуг чугула.

«Амгы үе-чадада социалистиг чарыш шынар талазы-биле чаа демдектерлиг, чаа онзагай чүүлдерлиг болуп бар чыдары черле билдингир — деп, ССРЭ-ниң профэвилелдериниң XVI съездизинге СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежнев демдеглээн.— Чарыш бөгүн эртем-техниктиг депшилгеден чарылбас. Чарыш ажыктыг болгаш шынарлыг болурунуң айтырыгларын долгандыр улам-на мөөңнеттинип кел чыдар. Чарыш улус ажыл-агыйынга эң дээре алыс түңнелдерни чедип алырынче угланган. Миллион-миллион кижилерниң инициативазы болгаш эрес-шудургу ажыл-ижи чырыткыландыр илергейлеттинген уткуштур планнар-биле ол эң сырый холбаалыг».

Субботникке белеткел шиитпирлиг чадазынче кирген. Чер болганда, хоорайларда болгаш районнарда, бүдүрүлгелерде болгаш тудугларда, коммунистиг субботник эрттирер штабтар улам шудургу ажылдап кирипкен. Оларның хүлээлгези —апрель 16-да ажыл-ишчи бүрүзү бодунуң арга-мергежилин долу хемчээлге көргүзүп шыдазын дээш, ажылдар фронтузун, негеттинип келир материалдарны баш удур белеткээри база өске-даа эргежок чугула чүүлдерни кылыры болур.

Тываның хоорайларын болгаш суурларын чаагайжыдарынга аажок хөй кижи ажылдаар. Хоорайларны база чурттакчылыг черлерни чаагайжыдар, ногаанчыдар болгаш санитар байдалын экижидер дээш республикада чоруп турар ажылга ол улуг идиглиг болур. Ынчангаш чаагайжыдылга талазы-биле ажылдарга белеткелди болгаш аңаа киржилгени эң чугула ужур-дузалыг кылдыр көрзе чогуур. Бистиң хоорайларывыс болгаш суурларывыс амгы үениң чечектелчек шинчизи кирген турар ужурлуг.

Күш-ажылдың ам болур байырлалы —политиктиг чугула хемчег-дир. Ынчангаш партия, совет, профэвилел, комсомол органнары организакчы ажылды бүгү хемчег-биле күштелдирип, «Кызыл субботниктиң» утказын болгаш ужур-дузазын ханы тайылбырлаар хүлээлгелиг.

Ынчангаш ийи дакпыр ордениг Совет Тываның ажыл-ишчилери ленинчи чагыгларга шынчызын, Коммунистиг партияны долгандыр сырый каттышканын, партияның XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар деп чайгылыш чок шиитпирлиин күш-ажыл байырлалының хүнүнде база катап көргүзерлер.

Апрель 16— коммунистиг субботник хүнү

ШТАБТАРДАН МЕДЭЭЛЕР

Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң коллективтериниң эгелекчи саналын ёзугаар делегейниң ажылчы чоннарының баштыңчызы В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 107 чылын болгаш Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл юбилейин демдеглээри-биле онгу беш чылдың ийиги чылының апрель 16-ында күш-ажылдың байырлалы—коммунистиг субботникти эрттирериниң штабтары бистиң республиканың чер болгаары тургустунган. «Кызыл субботага» белеткел ажылдарының дугайын субботниктиң район, хоорайлар болгаш тус-тус коллективтер штабтарының начальниктери дыңнадып турар.

Тудуг кезектери болгаш конструкциялары кылыр завод. Штаб начальниги Н. УВАРОВ:

— «Тыва септелге тудуг» трестиң тудуг кезектери болгаш конструкциялары кылыр заводунуң коллективинде коммунистиг субботникке белеткел ажылдары доозулган. Ол хүн бистиң коллективтиң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары шуптузу чаңгыс кижи дег күш-ажылчы байырлалче үнүп, кажангызындан-даа артык бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар деп шиитпирлээннер. Камнаттынган электри энергиязы болгаш ыяш материалдары-биле ол хүн чээрби ажыг дөрбелчин метр столяр кылыгларын болгаш үжен ажыг кубометр дилиг материалдарын кылып үндүрер. Ооң-биле чергелештир заводтуң иштиндештин ыяк арыглап, септелге-селилге ажылдарын улуг хемчээлдии-биле чорудар. Бо ажылды кылыр тус-тус бригадаларны тургузуп, оларның удуртукчуларын томуйлааш, кылыр ажылдарның планын хүлээткен.

Завод коллективиниң кежигүннериниң коммунистиг субботник хүнүнде ажылдап тыпканы 3000 рубльдиң чартык кезиин онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

Тываның «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниг геология-шинчилел экспедициязы. Штаб начальниги А. ГУМЕНЮК:

— Апрель 16-да бистиң экспедицияның коллективинден 260 ажыг кижи субботникче үнер. Коллективтиң тускай эртемниглери экспедицияның материалдарын эмгелеп-секселээр ажылды кылыр. Ол ышкаш 20 тонна чедир демир кескиндилерин чыггаш чүдүрүп чорудар. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге болгаш Октябрьның 60 чыл юбилейинге тураскааткан субботник хүнүнде ажылдап алган бир муң хире рубльди беш чылдың фондузунче шилчидер бис. Күш-ажылчы байырлалдың хүнүнде бо чылдың сезонун эрте эгелээн шинчилел бөлүктериниң ажылдакчылары боттарының төлептиг үлүүн субботникке киирери-биле бүдүн ажыл хүнүн долузу-биле ажылдап эрттирерлер.

Тес-хемчилер белен

Коммунистиг субботник хүнүнге белеткел ажылдары Тес-Хем районнуң колхоз, совхозтарында болгаш бүдүрүлге, албан черлеринде бо хүннерде дооступ турар.

Апрель 16-да районнуң дөрт муң ажыг ишчизи күш-ажылдың ол байырлалынче үнер болгаш алды муң ажыг рубльди ажылдааш, ооң 4850 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидерин шиитпирлээннер.

Тес-Хем районнуң көдээ ажыл-агый ажылдакчылары «Кызыл суббота» хүнүнде кажаалар септээр, техника септелгезинде арткан ажылдарны кылып доозар, ховуларже үрезин, өдек болгаш янзы-бүрү чемишчидилгени төгер, колхозтарның болгаш совхозтарның кыргылда пунктуларын белеткээр болгаш өске-даа ажылдарны кылыр.

Б. ЧЫМБА,
СЭКП Тес-Хем райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

ЧАҢГЫС КИЖИ ДЕГ

В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 107 чылынга база Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга алдар болдурган коммунистиг субботникти апрель 16-да эрттирер дээн москвачыларның эгелээшкинин «Тыва септелге тудуг» трестиң тудуг кезектери болгаш конструкциялар кылыр заводунуң коллективи изии-биле деткээннер.

Ол чаагай херекке тураскааткан бүдүрүлге хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Аңаа заводтуң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары «Кызыл суббота» хүнүнде шупту чаңгыс кижи дег үнүп, ол хүн 22 дөрбелчин метр чазанылга кылыгларын болгаш 33 кубометр дилиг материалдарын кылырын хүлээнгеннер. Оон аңгыда дөртен кижи камнаттынган электри энергиязын ажыглап, станоктарга ажылдаар, чээрби кижи камнаттынган дилиг материалдары-биле янзы-бүрү хевирниң продукциязын бүдүрер.

Ол хүн заводтуң коллективи үш муң рубльдиң ажылдарын кылыр болгаш ооң беш чүзүн онгу беш чылдың фондузунче шилчидерлер.

В. ПОПОВ,
«Тыва септелге тудуг» трестиң тудуг кезектери болгаш конструкциялар кылыр заводунуң кол инженери.

Онгу беш чылдың ийиги чылының баштайгы кварталының түңнелдери-биле М. Д. Шиповаленкога удурткан комплекстиг бригададан А. Шаравин, В. Дубинина, С. Сержи, Б. Куулар болгаш өскелер-даа мурнап, квартал даалгазын 110—120 хуу күүсеткилээн.

ЧУРУКТА: В. Дубинина биле Б. Куулар ажыл үезинде

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

Бөгүн — Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң хүнү

ЧУРУКТА: дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң тергиинннери. Солагай талазындан оң талазынче: анаа дайынчы Александр Петрук, сержант Вячеслав Вольф, анаа дайынчы Марк Шустров болгаш сержант Александр Червяков олар.
Н. АКИМОВТУҢ болгаш В. ПЕСЛЯКТЫҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохрониказы).

Эш Фидель Кастро Рустуң Москвадан чорупканы

СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң болгаш Совет чазактың чалааны-биле албан хуузунда эвес найыралдыг аян-чорук кылып Совет Эвилелинге келген Кубаның Компартия ТК-зының Бирги секретары, Куба Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастро Рус апрель 8-те Москвадан чорупкан. Ооң-биле кады Кубаның Компартия ТК-зының Политбюрозунуң база Секретариадының кежигүнү, Куба Республиканың Күрүне Чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы К. Р. Родригес, Кубаның Компартия ТК-зының кежигүннери О. Сьенфуэгос, Х. Наранхо, Х. Абрантес, Р. Вальдес Виво олар чорупкан.

Куба Республиканың болгаш Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн Внуково аэродромга Ф. Кастрону СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Н. В. Подгорный, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның кежигүннери Б. П. Бугаев, К. В. Русаков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү А. И. Блатов, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчизиниң оралакчызы Г. Х. Шахназаров олар үдээн.

Куба Республиканың ССРЭ-де элчини С. Агирре дель Кристо үдээннерниң арazынга база турган.

(СЭТА).

ЧАСТЫҢ МАРШРУТТАРЫ-БИЛЕ

Үш чүс ажыг автолавкалар, чүс-чүс дерги садыглары көдээ оруктарже чорупкан. Донnuң кооператорлары эргежок чугула бараанnарны шуут-ла хову турлагларынга чедирип турар. Хову ажылдарын чорудуп турар ажыл-агыйларның салбырларын болгаш бригадаларын ийи муң ажыг көдээ магазиннер шефке алган.

(СЭТА).

Донда-Ростов.

* * *

Часкы тарылга — чурттуң кооператорларынга-даа шылгалда. Тарылганың кидин түлүк үезинде часкы маршруттарга 50 муң ажыг автомагазиннер болгаш дерги садыглары чоруп турар. Бүгү-ле черлерни хандырар кылдыр оларның шимчээшкининиң графигин ынчаар кылып тургускан деп, Центросоюзка СЭТА-ның корреспондентизинге дыңнаткан.

Украинаның кооператорлары чер ажылдыгларның дугайында эки сагыш салып турар. Чүгле Хмельницк областа безин 60 ажыг автомагазиннерни, 830 дерги садыын тускайлаан. «Көдээниң ажыл-ишчилерин үлегерлиг хандырар» дээн хереглел кооперациязының ажылдакчыларының шимчээшкини ында калбаа-биле хөгжээн.

Часкы тарылганың хүннеринде чер ажылдыгларны хөй-ниити чемненилгезиниң он-он муң бүдүрүлгелери, ооң иштинде колхозтарга болгаш совхозтарга хамааржып турар 25 муң столоваялар хандырап апаар. Кежүп чоруур алды муң ажыг кухнялар изиг чемни механизаторларга шуут-ла шөлдерге аппарып бээр.

Бирги эргежок чугула херегзел бараанnарын шуут-ла хову турлагларынга, мал одарларында турлагларга — садыгжы чок тускай майгын болгаш дерги садыгларындан садып ап болур.

Кооперацияның база бир онза сагыш салыр чүүлү — ном садыглаашкыны. Политиктиг, уран-чечен болгаш көдээ ажыл-агый литературазының, солуннарның, журналдарның бүдүн библиотекаларын автолавкалар тараажыларга эккеп берип турар.

М. ПАНЧЕНКО.

ТАРЫЛГАГА БЕЛЕТКЕЛ КАНДЫГЫЛ

Часкы хову ажылдарынга бүгү талалыг болгаш хынамчалыг белеткел дүжүт дээш демиселге кайы хире улуг ужур-дузалыг болурун көдээ ажыл-агыйның ишчилери кончуг эки билир. Ында бүгү-ле чүве чугула, аар-саар чүве чок. Ол дээрге, хамыктың мурнунда механизаторларны массалыы-биле өөредири, үрезинни белеткээри, өлшыкты черге сиңирери, минералдыг болгаш органиктиг чемишчидилгелерни сөөртүрү, техниканың белен турарын бүрүн хандырары, дүжүт алырынга хамаарышкан өске-даа бүгү хемчеглерни боттандырары-дыр. Ол дугайын СЭКП Төп Комитеди Совет Эвилелиниң бүгү ажылчы чоннарынга Чагаазында онзалап демдеглээн. Ону республиканың тараажылары боттарының ажылынга удуртулга кылган ажылдап турарлар.

Онгу беш чылдың ийиги чылының хову ажылдарынга Барыын-Хемчик районнуң ажыл-агыйлары ниитизи-биле багай эвес белеткенген. Ылаңгыя «Хемчик» совхозтуң хову турлааның шимелдези эки. Ажыл-агыйда техника септелгези доозулган. Тараа культуралары ның үрезини четчир, шынары бедик. Органиктиг чемишчидилге эрткен чылдаазындан хөй сөөртүнген. Солярка, бензин болгаш автол планда көрдүнгенинден арттыр белеткеттинген. Суггатчылар ховуже үнүпкен.

Хөй-хөй районнар часкы тарылгага багай эвес белеткенип турар. Манаа Каа-Хемниң органиктиг чемишчидилгени эрткен чылдаазындан 4,7 катап хөйнү токкенин, Таңдының үрезинни бедик шынарлыг кылдыр белеткээнин, Чөөн-Хемчиктиң колхозтарының техника септелгезин эрте доосканын демдеглээри чугула. 1977 чылдың хову ажылдарынга белеткел талазы-биле социалистиг чарыштың мурнуку одуруун «Тиилелге» колхоз, «Хемчик» совхоз чергелиг ажыл-агыйлар ээлеп турар.

Часкы тарылгага белеткел чер-черде чаңгыс аай эвес. Ооң уламындан апрель 1-ге чедир республикада 360 трактор, 159 кожуг, 194 андазын, 200 сеялка, 138 культиватор, 31 картофель олуртукчузу септеттинмээн. Дүжүт ажаар, тараа арыглаар, мал чеми белеткээр болгаш болбаазырадыр техниканың байдалы оон-даа дора. Улуг-Хем районда ам-даа 97 трактор, 13 андазын, 35 сеялка, 27 культиватор болгаш өске-даа кожуг машиналары белен эвес. А «Кара-Хаак» совхоз трактор септелгезиниң планын 28,6 хуу, «Совет Тыва» совхоз андазын септелгезин 28,6 хуу, «Ак-Туруг» совхоз сеялка септелгезин 61,5 хуу кылдыр күүсеткилээн.

Бедик дүжүттүң бир үндезини — шынарлыг үрезинде. Ындыг турбуже хынаттынган 50700 тонна үрезинниң чүгле 18300 тонназының бирги, ийиги класстыы, сорттуг болгаш райончуттунган үрезинниң ам-даа эвээш болуп турары четпес. Эрзин, Тес-Хем, Тожу районнарының үрезининиң шынары куду, оларны солуурдан өске тарыыр арга чок. Улуг-Хем районнуң үрезининиң 24 хуузу боктуг, 11 хуузу шуут үнмес болган. «Чыраа-Бажы», «Найырал», «Өөк» совхозтарның үрезининиң шынары чавыс, чамдык ажыл-агыйларда үрезин чедишпес, орнаар үрезин сөөртүнмээн, үрезин хоранnаары узамдыгып турар.

Хорзүнүү экижидерниң, дүжүттү бедидериниң бир аргазы чемишчидилге дээрзи билдингир. Ынчалзажок олче кичээнгей кошкак. Бо хүннерде шөлдерже төккен өдектиң хемчээли эрткен чылдың бо үезинден 5 муң тонна эвээш. Бо ажылды Улуг-Хем, Кызыл районнарның ажыл-агыйлары кончуг четпес организастаан. Мурнуу зонаның колхозтарында болгаш совхозтарында байдал база оон дээредевес. Минералдыг чемишчидилгени четчир кылдыр сөөртүп албаан ажыл-агыйлар ам-даа бар.

«Хемчик» совхозтуң болгаш «Коммунизмниң херели» колхозтуң тараажыларының тарылгага белеткелиндең үлегер алыр, ол коллективтерниң республиканың тараажыларынга кыйгырыын деткиир, бо талазы-биле социалистиг чарышты улам калбартыр херек.

Бөгүн — Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң хүнү

Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглери Төрээн чурттуң агаар кызыгаарларын камгалаарының дайынчы сорулгаларын күүседиринге кезээде белен.

Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглери фронтучуларның дайынчы чаңчылдарын уламчылап, байытпышаан, дайынчы болгаш политиктиг белеткелге бедик көргүзүглерни чедип ап, амгы үениң дайынчы чепсек-техниказын чүткүлдүг шиңгээдип, Улуг Октябрьның 60 чыл оюн төлептиг уткуурунга белеткенип турарлар. Шеригде тергиин кезектерниң, класстыг специалистерниң, бодунуң херээниң мастерлериниң саны өзүп турар.

ЧУРУКТА: Агаардан халдаашкынга удур камгалалдың ракетчиктери Төрээн чурттуң дээрин карак огу дег камгалап турар.

ЧУРУКТА: үшкү класстың ужудукчузу улуг лейтенант Раис Саитов.

Н. АКИМОВ биле **В. ПЕСЛЯКТЫҢ** фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ТӨРЭЭН ЧУРТТУҢ КЫЗЫГААРЛАРЫНЫҢ КАМГАЛАКЧЫЛАРЫ

Бо чылын чурттуң Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң хүнүн Улуг Октябрьның 60 чыл оюн байырлап эрттирериңге белеткелдер-биле холбашкан дыка улуг политиктиг болгаш күш-ажылчы көдүрлүүшкүннүң байдалында демдеглеп турар. СЭТА-ның корреспондентизиниң дилээнин ёзугаар ССРЭ-ниң Чепсектиг Күштериниң ол хевириниң төөгүзүнүң, дайынчыларның чедиишкиннериниң дугайын чурттуң Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң политиктиг эргелелиниң начальнигиниң бирги оралакчызы, ужар чүүлдүң генерал-лейтенантызы В. КУЛИГИН чугаалаан.

Чурттуң агаардан халдаашкынга удур камгалал шерии байлак дайынчы төөгүлүг, ол совет Чепсектиг Күштериниң маадырлыг чыл бижиктеринге чайынналчак арыннарны киирген. 1917 чылдың Октябрь хүннеринде-ле В. И. Ленинниң хууда айтышкыны-биле революцияның кавайы — Петроградты агаардан халдаашкындан камгалаары-биле агаардан халдаашкынга удур камгалалдың баштайгы кезектерин тургускан. Самолётка удур дивизионну Путилов заводунга тургускан болгаш чепсеглээн. Ол удаваанда Псков чоогунга тулчуушкуннарга зенитчи артиллеристерниң баштайгы дайынчы сагылын четтирген.

ССРЭ-ниң камгаланыр күчүзүн быжыглаарының, чурттуң агаардан халдаашкындан камгаланырының күштерин сайзырадырының талазы-биле улуг ажыл тайбың тургузуушкуннуң чылдарында кылдынган. Партияның доктаамал сагыш салыышкынының ачызында Ада-чурттуң Улуг дайынының эгезинде чурттуң агаардан халдаашкынга удур быжыг камгалалы тургустунган, агаардан халдаан дайзынга удур чедиишкинниг демисежиринин бүгү-ле чугула херек чүүлдери оон шериинге бар турган.

Дайынның чанныктыг чылдарында агаардан халдаашкынга удур камгалал шерии тиилелгени чедип алырынга улуг үлүүн киирген. Дайынчылар чурттуң административтиг болгаш политиктиг төптерин, үлетпүрлүг районнарын, фронтуларның коммуникацияларын, тулчуушкун шөлдеринде шериглерниң бөлүглежиишкиннерин агаардан халдаашкындан маадырлыы-биле камгалап турганнар. Каттыжышкыннар болгаш кезектер дайын чылдарында дайзынның 7300 ажыг самолёттарын дүжүр адып, 1000 ажыг танкыларын, 1500 хире үгер-бооларын болгаш миномёттарын база өске-даа хөй-хөй дайынчы техниказын, дириг күжүн узуткап чок кылганнар. Агаардан халдаашкынга удур камгалалдың шериглери чүгле Москва дээш тулчуушкунга безин дайзынның 1300 ажыг самолёдун чок кылган.

Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң маадырлыг чоруун, дайынчы мергежилин партия болгаш чазак бедик-биле үнелээн. Үш каттыжышкын болгаш 26 кезек гвардейжи деп атты алган, хөй-хөй корпустар, дивизиялар болгаш полктар хүндүлүг аттарны ап, ССРЭ-ниң орденнери-биле шаңнаткылаан. 80 муң ажыг солдаттар, сержантылар, офицерлер болгаш генералдар орденнер болгаш медальдар-биле шаңнаткан, 92 дайынчы Совет Эвилелиниң Маадыры болган, а хыдыкчы ужудукчу капитан А. Карпов ол атты ийи удаа алган.

Чурттуң агаардан халдаашкынга удур камгалал шериинге органнастыг болгаш шывар талазы-биле улуг өскерлиишкиннер дайын соолгуундеги чылдарда болгулаан. Ол Чепсектиг Күштерниң бир ангы хевири кылдыр тускайлаттынган.

Дээрниң камгалакчылары агаардан халдаашкынны база удур дыңнадырының эң чаа чепсектерин, зенитчи болгаш ракетчи күчүлүг комплекстерни, агаарның кандыг-даа үезинде ажыглаттынар, үндезилиг ужар дозукчу хыдыкчыларны, башкарылганың автоматчыткан системаларын, харылзааның дүрген ажылдаар херекселдерин алган. Бо бүгүде эртемниң болгаш конструкция ажылының эң чаа чедиишкиннерин ажыглаан. Тулчуушкун чорударының аргаларының арсеналы узуктел чок чаартынып болгаш байлакшып турар.

Агаардан халдаашкынга удур камгалалдың дээди командылал болгаш инженер училищелеринде база академияларында кадрлар белеткелиниң системазы улам сайзыраан. Ол Төрээн чурттуң дээриниң камгалакчыларының кезектерин бедик идейлиг дадыгышкынныг, ханы профессионал билиглиг офицер кадрлар-биле четчелээр арганы берип турар.

Амгы үеде дайынчыларның 90 ажыг хуузу коммунистер болгаш комсомолчулар тургузуп турар. Дайынчыларның хөй кезии бедик класстың квалификациязын чедип алган специалистер, үш дугаар кижи бүрүзү — дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң тергиини.

Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң командирлери болгаш политажылдакчылары хууда составтың билдилиг кижизидикчилери болуп турарлар. Олар партия болгаш комсомол организациялары-биле кады партийжи-политиктиг ажылды доктаамал экижидип, шериг өөредилгеге болгаш дайынчы чурумга коммунистерниң база комсомолчуларның авангардчы ролюн боттандырып турарлар.

Шериглиң бо хевириниң дайынчыларының класзынып улам ыңайгы өзүлдезинге, мергежилиниң бедииринге социалистиг чарыш улуг салдарны чедирип турар. Полковник Ю. Орловтуң командылап турар зениттиг ракета полугунуң хууда составының кыйгырыы чурттуң агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң изиг чүүлдүгзүнүүшкүнүн болгаш деткимчезин алган. Ол кезектиң дайынчылары Улуг Октябрьның 60 чыл оюн дайынчы белеткелдиң болгаш өөредилгениң шывары улам ыңай бедидип, техниканың болгаш чепсектиң дайынчы аргазын ажыктыг ажыглап, шериг хүлээлгени төлептиг күүседип тургаш демдеглээринче кыйгырган.

Төрээн чурттуң кызыгаарларының таңныылдары улуг салгалдың алдарлыг дайынчы чаңчылдарын ыдыктыы-биле кадагалап база байыдып турарлар. Ол бүгүден эң-не кол чүве — доктаамал серемчилел болгаш белен болуру.

Чурттуң агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглери социалистиг Төрээн чурттуң агаар кызыгаарларын камгалаарының херээнге Коммунистиг партияның, Совет чазактың болгаш чоннуң мурнунга канчаар-даа аажок улуг харысалгалыын ханызы-биле билип турарлар. Олар кажан-даа белен.

УЖАР ДУЗАЛАКЧЫ

Даштыкы информация агентилелдериниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Японияда «Син мейва HS—1» деп самолёт-амфибияга дөмей самолётту кылган. Ону айыылга таварышканнарны дилеп тыварынга херглээр.

Самолётта Т—64 деп дөрт шимчедикчини тургускан.

ГИДРОАКУСТИКТИГ СТАНЦИЯ

«Ньюсик» журналдың дыңнадыы-биле алырга, суг дүвүнде чүүлдерни тыртылырар механиктиг боду бижиир херекселдиң орнунга телевидение индикаторун ажыглаан гидроакустиктиг станцияны АКШ-та ажылдап кылган. Судно дүрген чоруп турда, ооң моторунуң даашшимээниниң гидроакустиктиг станцияның ажылдаарынга шаптыктаарын болдурбас тускай херекселди ында эптеп тургускан.

ИЗРАИЛЬДИҢ ШЕРИГ-АГААР КҮШТЕРИНГЕ

Израильдиң шериг-агаар күштеринге бээр чаа KV—9 дээр ракета ап чоруур корабльди Хайфта ажылдап кылып турар. Даштыкы парлалганың дыңнатканы болза, корабльдиң ишкири 850 тонна болгаш 8 муң километр хемчээлге чоруп болур.

KV—9 хевириниң дайынчы корабльдерин далайда-даа, эриктe-даа чүвени ракета-биле боолаарынга таарыштырган.

(«Красная Звезда» солундан).

РЕВОЛЮСЧУ, ДАЙЫНЧЫ, КҮШ-АЖЫЛЧЫ АЛДАР

№ 4 (64)

МИНИСТРНИҢ ДУЖААЛЫ

ССРЭ-ниң камгалал министри, Совет Эвилелиниң Маршалы Д. Устинов чурттуң Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң хүнүн таварыштыр дужаалды бөгүн үндүрген. СЭКП-ниң XXV съездизиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл юбилейин төлептиг уткуур дээш совет кижилерниң хей-аът кириишкинниг күш-ажылы калбарган бо хүннерде эртип турар байырлалды таварыштыр камгалал министри солдаттарга болгаш матростарга, сержантыларга болгаш старшиналарга, прапорщиктерге болгаш мичманнарга, офицерлерге, генералдарга болгаш адмиралдарга, камгалал үлетпүрүнүң ажылдакчыларынга, Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң хоочуннарынга изиг байыр чедирген болгаш дайынчы политиктиг белеткелге, чаа техниканы болгаш чепсенти шиңгээдип алырынга, шериг чурумун быжыглаарынга, дайынчы белеткелди бедидеринге чедиишкиннерлиг болурун Агаардан халдаашкынга удур камгалал шерииниң бот составынга күзээн.

Бөгүн, апрель 10-да, чер-черниң шагы-биле 21 шак турда, бистиң Төрээн чуртувустуң найысылалы Маадыр хоорай Москвага, эвилелдешкен республикаларның найысылалдарынга, Маадыр хоорайлар Ленинградка, Волгоградка, Севастопольга, Одессага, Новороссийскиге, Керчиге, Тулага, Маадыр шивээ Брестиге байырлал фейерверигин кылырын дужаалда айыткан.

(СЭТА).

ПАРТИЗАННАРГА ТУРАСКААЛ

Октябрьдан
Одун кыпсып, чалбыышталган
Арат чоннуң
Актыг, сүрлүг хувискаалы
Щетинкинниң
Шериглери — кызылдарга
Баштаттырган,
Байларны-даа, актарны-даа,
Даштыкының
Дайзынын-даа чылча шапкан.
Оттар кыпкан,
Октар сыылаан он тос чылда
Тукту салбайн,
Тура дүшпейн, бурунгаарлап,
Дөге-Даадан
Төктүп баткан актар шериин
Узуткаар дээш,
Улуг-Хемниң эриин орта
Орус, тыва
Орлан-эрес партизаннар
Амыдырал,
Амызындан чарылганнар...
Тиилелгениң
Диңмит ыры чаңгыланып,
Кызыл туктар
Кыпкан от дег, киискип турар
Чээрби бир чыл
Чечек частып, саглайган дег,
Өөрүшкүнү
Өглер санай үлештирген.
Арат Чазаа
Азий диптиң чүрээн орта
Чарлаттынып,
Чаа намдар арнын апкан.
Аас-кежик,
Актыг шын дээш демиселге
Тынын берген
Тыва, орус партизаннар
Шулук, ырда,
Чүректерде мөңге дириг.
Төрээн хемнин
Төөгүлүг эриинде бо
Кызыл сылдыс
Кырып каастап, чайнап турар
Тураскаалды
Тургускаштың, чечек тарып,
Акы-дуңма
Найыралды каннап чор бис.

С. МАЙНАК.

БЕРГЕЛЕРНИ АЖЫП ЭРТПИШААН

Мотоадыгжы рота аңаа дуза кылдыр берген миномёт взводу-биле кады шериг хоорайындан чартык шак бурунгаар чорупкан. Эртер орук берге болгаш үр, даглыг черлерни, оргулааштарны таварты чоруткаш, ооң ындында дүне када дүжүртүнген «дайзынның» десантызын узуткаар. Ынчалзажок рота дагже үнгеш, бодунуң кол сорулгазын күүседириниң мурнунда белен эвес шенелделерни эртер ужурлуг. Ол дугайын ам дээрезинде кым-даа билбес.

Миномётчулар чыскаалдың соондан кел чораашнар, а шыгаакчы ефрейтор Александр Монгуштуң расчёду взводтуң эң соолунге чораан. Александр миномёттуң унун, аңаа дайынчы Имедашвили плитазын чүктээн, бичии Алиев арткан херекселдерни азынгап чоруп орган. Оларның шуптузунуң хүнезинин эңаа дайынчы Николаев ап чораан. Салбыр командири биче сержант Прохоренко оолдарже кичээнгейлиг көрүп каап, херек апарган үеде дузалажыптарынга белен чораан. Хүн кудулаан, соогу хөлчок апарган. Солдаттар ыт-чугаа-даа чок, дең-дески базымнар-биле бурунгаар шимчеп орган. Александрның мурнунда Имедашвилиниң делгем оорганы бир-бир талазынче билдирер-билдирбес кылдыр чайгалып, а артында Алиев шимээнниг тынып каап чораан. Шыгаакчы кылаштаан хевээр доктаай дүшпейн чүктеп чораан чүвезин, хевин эдип алган.

— Бергедеп чор сен бе, Монгуш?—деп, Имедашвили хая көрнүп келгеш айтырган.

— Чок, аңаа чор мен—деп, ефрейтор харыылааш, хүлүмзүрүп каан.

— Элдептиг эрни аар, үргүлчү хүлүмзүрүп чоруур. Чүүден амырап чор сен? Ам база чагаа алдың бе?

— Алдым-на.

Бо таварылгада чүгле ооң төрелдери эвес, а харын Уралда шериг албаны эрттирип турар дуңмазы чагаа чорудуп, бодунуң чедиишкиннери-биле ону өөрткен болган. Александрның совхозка кады ажылдап турган эжи Петр Вакуленко база чагаа бижээн.

Ефрейтор арнында хүлүмзүрүүн «чидир суйбааш», шеригге кээриниң мурнундагы амыдыралының дугайын боданы берген. Школа, көдээниң профессионал-техниктиг училищези, «Барлык» совхозка ажыл. Орукка чорааш бодаарга эки-ле ийин.

Шериг өөредилге, дайынчы болгаш политиктиг белеткелдер, комсомол ажылы (ону кезектиң комсомол комитединиң кежигүнүнге соңгааннар) чеже-даа чай-шөлээн бербезе, төрээн совхозунуң, ында арткан эш-өөрүнүң дугайында бодалдар Александрның бажынга бо-ла кирип кээр турган. Кажан командылал чери ооң эки албан эрттирип турарын демдеглеп, шөлээ бериптерге, дүрген-не аалынче хап чаныпкан. Төрээн черинге чедип кээрге, таныыр кижилери, эштери ооң шериг амыдыралының дугайын чугаалап бээрин дилеп, сонуургап шаг-ла болганнар. Ынчан Александр кезекте албан эрттирип арткан эштериниң дугайын сагынган.

Бир катап кезекке аныяк дайынчылар келген. Оларның бирээзи Александр эр кижиге херээжен кижиниң ажылын—шала чуурун, картофель аштаарын—канчап кылдырар чүвел деп айтырган. Арай эпчок ышкажыл...

— Кым амыдыралды билир болдур, аңаа эптиг-деп, ол харыылааш, бичии бодангаш, немеп каан:—Солдат кижиниң кылыр ужурлуг ажылын шуптузун кылыр херек.

...Кадыр дагже үнүүшкүн эгелээн. Александрның шинелиниң адаанда гимнастёркасы дерден эътке чыпшынып чораан.

— Силерге дузалаайн бе?—деп, салбыр командири айтырган.— Дүүн чаа-ла санитар кезээнден келген болгай силер.

— Чок, бодум шыдаар мен —деп, Монгуш харыылаан.

«Лекциялар номчуп, хуралдарга чүве чугаалап турунда кончут-ла болгай сен. А херек кырында чүнү кылып шыдаарыңны көргүзер үе бо эвеспе?» деп, ол бодангаш, кылажын дүргедедипкен.

Рота оруктан эгееш, суурну оюп эрткеш, шөл таварты бар чораан. Сапогтар малгашка кадалып, кылаштаары дыка берге апарган. Ол өйде:

— Взвод, тулчуушкунче!—дээн команда дыңналган.

Колонна карак чивеш аразында тарай хона берген. Мотоадыгжылар башкарлып турар аразында миномётчулар от туруштарын ээлепкен. Взвод командири сеткили ханып хүлүмзүрээн: расчёт турушту хуусаадан дыка эрте ээлепкен болган. Командир түңнелдерни каш сөс-биле үндүргеш, шыгаакчы ефрейтор Монгушту онзалап мактаан.

Шавар халдаашкын үр эвес-даа болган болза, дыка улуг күштүг негээн. Арыг кыдыынче демир-хууннар, доңгалар туткан оолдар үве халчып келген. Командир бичии када доктаарын чөпшээрээн. Солдаттар сугну харамдыгып ишпишаан, флягаларын долдуруп, чамдыктары каскаларын-даа тудуп турганнар. «Марш!» дээн команда дораан-на дыңналган.

Орук кадыр дагже углааш, хөлчок дептели бээрге, Монгуш оон ыңай кылаштап шыдавас хире апарганын билип каан. Ол ооң чоокта чаа аарып эрттиргенинден болган. Ынчалзажок өөрүнден чыдып каап, чүктеп чораан чүвезин өске кижиге бериптеринден ол эпчоксунган. Барып-барып оларның баштакчызы ындыг шыдал чок болурга, өске комсомолчулар чүнү бодай бербес деп. «Адыр, ам-даа он базымны эрте берейн» деп, ол бодунга дужааттынган. «Ам база он базым, ооң соонда база...

Арыгны эрткеш, ооң кыдыынга үнүп кээрге, мотоадыгжылар база катап тарай хона берген. «Дайзынның» боолап чыткан чериниң ийи талазындан долганып кээри ол. Миномётчулар оларның шавар халдаашкынын база деткээннер. Александр хараалче доңгайгаш, шыгаай бээрге, ооң карактары шокараңайны берген. Ынчалзажок ол бодунуң бүгү күжүн мөөңнээш, аңаада ышкаш, ажылдап эгелээн.

Кажан-бир тулчуушкун доосту бээрге, бичии када дыштанырын чарлаачканда, Монгуш ында чыткан улуг хая кырынга олуруп алган. Ооң чанында өөрлери ыт чок олургулаан. Кезек када дыштангаш, туруп кээп, Александр бодунуң чуртталгазындан хөктүг таварылгаларны оолдарга чугаалап эгелээн. Аңаа олурганнар сергеп, хөглүг кончут апаргылаан. Ынчалзажок мурнунда турган эжинге ол хөглээшкин кайы хире үнелиг өртек-биле чедип алдынганын кым-даа билбээн.

Кажан Александр Монгуштуң командири-биле ооң дугайын чугаалажы бээримге, ол мынча диди:

— Эштеринге, салбырга, взводка херек апарган үеде Александр чүнү-даа кылып шыдаар кижи.

В. МУРОМЦЕВ,
офицер.

Дайынчы хайгааралда

Амгы үеде агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглерде дайынчы өөредилге кидин түлүк. Солдат, сержант бүрүзү, прапорщик болгаш офицер бүрүзү Октябрьның 60 чыл оюн төлептиг уткуур дээш дайынчы дежурныйлаашкынын тергиин эки эрттирерин кызыдып турар.

Агаар делгемнериниң камгалалында бистиң чаңгыс чер чурттугларывыс база бар. Оларның хөй нуруузу шериг албаны эрттирериниң үлегер чижээн көргүзүп турар. Бистиң Тывадан барган оолдарның барык шуптузу Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң хүнүн дайынчы болгаш политиктиг белеткелге тергиин эки көргүзүглерлиг уткаан. Ооң дугайын шериг кезектери республиканың шериг комиссариаттарынче дыңнадып келген. Н кезектиң командири биче сержант Владимир Ооржактың дугайын сеткил ханыышкын-биле бижээн.

Шериг баар мурнунда ол Чөөн-Хемчикке автобаазага чолаачылап турган, ам салбыр командири апарган. Ооң салбыры Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскааткан социалистиг чарыштың баштайгы үе-чадазында дайынчы болгаш политиктиг белеткелге бедик көргүзүглерни чедип алган.

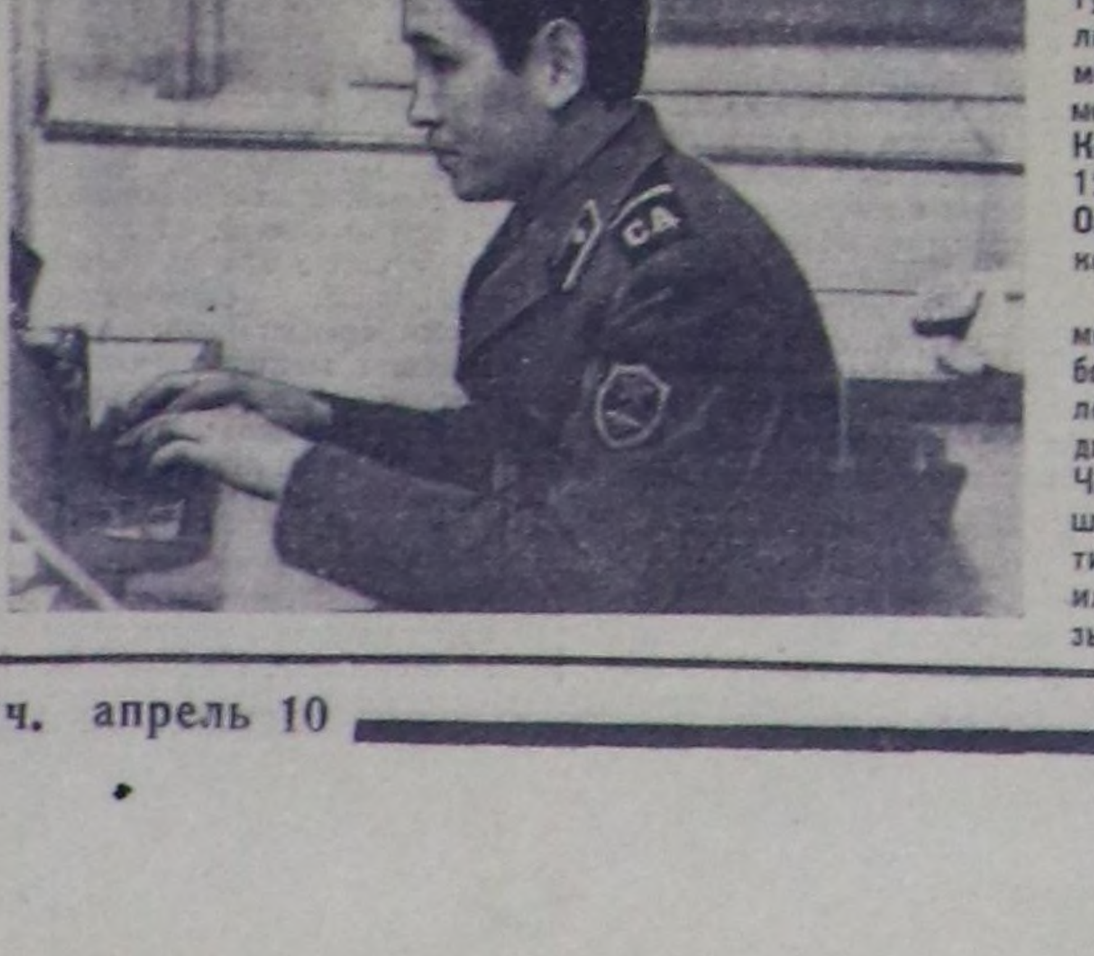

Валерий Сундуй (чурукта) шериг хүлээлгезинге ак сеткилдиг хамаарылгазы-биле бисти өөртүп турар. Кызылдың уран чүүл училищезиниң сургуулдарының дыка хөйү ону таныыр. Олар эжиниң дайынчы чедиишкиннеринге чоргаарланып болурлар. Валерий нарын аппаратураны билдилиг шиңгээдип ап, ийиги класстың специализи апарган. Ол бүдүн чыл четпейн тургаш-ла, бодунуң командирлеринден болгаш начальниктеринден аас шаңналын тос удаа ап четтигипкен.

1976 чылдың майда Кызылдың автобүдүрүлгезиниң слесары Олег Ондарны Чепсектиг Күштерниң хүрээлеңинче үдээн. ДОСААФ-ка өөренип турган ол кыска үе иштинде-ле кезектиң дээре дээн радиомеханиги апарган. Ийи тускай мергежилди шиңгээдип алган. Командир аңаа аас шаңналын 12 удаа берген. Аңаа дайынчы Ондар чоокта чаа комсомол кежигүнүнге кирген.

Аңаа дайынчы Монгуш Самойловту эки кижизиткен болгаш шериг албанынга белеткээн дээш кезектиң командири ооң ада-иезинге база Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунуң коллективинге өөрүп четтиргенин илергейлээн. ДОСААФ-тың Кызылда автошколазынга өөренип турган курсант Забайкальениң кадыг-берге агаар-бойдузунга торулбайн, аңаа идегээн техниканы билдилиг ажаап чоруур. Ол дайынчы болгаш политиктиг белеткелдиң тергиини. Шериг албанын ак сеткилдиг эрттирген дээш шаңнадып, кыска хуусаалыг шөлээ-биле аалынга кээп чораан.

Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң шериг албаны берге болгаш харыысалгалыг. Олар кадыг-дошкун агаар-бойдустуг Кыдыкы Соңгу чүкте, дунааргай изиг Мурнуу чүктүң элезинниг ховуларында, туманныг Балтиканың эриктеринде болгаш Ыраккы Чөөн чүкте — чер бүрүзүнде—бистиң карак четпес делгемнерлиг Төрээн чуртувустуң кайы-даа булуңунда албан эрттирип, ооң агаар делгемнерин серемчилелдиг хайгаарап турар.

С. ХИСАМИДЕНОВ.
Республиканың шериг комиссариадының политиктиг килдизиниң начальниги.

СЭКП ОБКОМУНДА, ТЫВА АССР-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ, ОБЛПРОФЧӨВҮЛЕЛДЕ БОЛГАШ ВЛКСМ ОБКОМУНДА

КӨРҮЛДЕНИҢ ТҮҢНЕЛИН ҮНДҮРГЕН

Республиканың үлетпүр бүдүрүлгелеринде бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын бедидер талазы-биле республика көрүлдезиниң түңнелдерин чугаалажып көргеш, СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому көрүлдениң чорул турган үезинде продукцияның шынарынга күрүне аттестациязы улам калбаргаан деп демдеглээн. Ол үе иштинде республикада ниитизи-биле үлетпүр продукциязының 30 хуузу аттестастаттынган, үш кылыгларга күрүнениң Шынар демдээ тывыскан. «Тыва даг-дүгү» комбинат, Кызылдың дааранылга фабриказы, алгы заводу боттарының продукцияларын бүрүнү-биле аттестастаан, «Тыва кобальт» комбинатта, сүт комбинадында бүдүрүп турар продукцияның шынары элээн бедээн.

Бүдүрүлгелерни техника талазы-биле эде дериириниң, чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны шиңгээдип алырының, аттестастаашкынның, стандартизацияны болгаш метрологияны сайзырангайжыдар ажылдар талазы-биле 200 ажыг хемчеглерни көрүлде үезинде боттандырган.

Оон-биле чергелештир элээн хөй бүдүрүлгелер продукцияның шынарын экижидериниң болгаш ассортиментизин калбартырының бар курлавырларын болгаш аргаларын долу ажыглавайн турар. Көрүлде чорул турган үеде шынар талазы-биле аъш-чем, чурт үлетпүр эргелелдери, «Тыва көдээ тудуг» трест, «Сельхозтехниканың» Кызылда районнар аразының каттыжыышкыны, чамдык районнар салбырлары, Кызылдың тууйбу заводу, «Тудуг кезектери» комбинат багай ажылдаан. Ол бүдүрүлгелер ГОСТ-ну болгаш техниктиг негелделерни сагывайн турар. Ол бүдүрүлгелерде техниктиг деңнелди бедидер, бүдүрүп турар продукцияны шынаржыдар, продукцияны холуттунмас кылдыр белеткээриниң саратов системазын шиңгээдир талазы-биле планныг доктаамал ажыл чок болуп турар.

Бүдүрүлгениң технологиязын сайзырангайжыдар, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарын болгаш дешпилгелиг стандарттарны шиңгээдир, кадрларның мергежилин бедидер, ажылга үрей кылыр чорукту болдурбас дээш ажылчыннарның болгаш инженер-техниктиг ажылдакчыларның харысалгазын бедидер талазы-биле чамдык партия, профэвилел, комсомол организациялары, бүдүрүлге удуртукчулары четпес хемчег ап келген болгаш багай контрольдап турар. СЭКП хооркому, райкомнары база парткомнар үлетпүр бүдүрүлгелерниң бүдүрүп турар продукциязының шынарын бедидеринче эм-даа кошкак кичээнгей салып турар.

СЭКП обкомунуң бюрозу, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлел болгаш ВЛКСМ обкому көрүлдеге идепкейлиг киришкени болгаш бүдүрүп турар продукцияның шынарын бедидеринге чедиишкиннери дээш дараазында бүдүрүлгелерни шаңнаарын шиитпирлээн.

Бирги чергениң дипломун — 1976 чылда продукция сайгарарының планын 107,5 хуу күүсеткен, бир кылыгга күрүнениң Шынар демдээн тывыскан болгаш бирги негелде ёзугаар продукцияның 94,5 хуузун хүлээдип турар **Кызылдың дааранылга фабриказының коллективинге** (директору Т. П. Пургина, партия организациязының секретары Н. С. Макарова, профэвилел месткомунуң даргазы Л. М. Гуркова, комсомол организациязының секретары Л. И. Девятова) тыпсыр.

Ийиги чергениң дипломун — 1976 чылдың продукция сайгарарының планын 122,7 хуу күүсеткен, продукцияның холуттунмас кылдыр белеткээриниң саратов системазын шиңгээдип алган, кылыгларның 9 чаа хевирин бүдүрүп эгелээн «Росводпром» каттыжыышкынының **демир-бетон кылыглар заводунуң коллективинге** (директору В. С. Постников, партия организациязының секретары С. И. Сапова, профэвилел месткомунуң даргазы И. Г. Картенко, комсомол организациязының секретары М. М. Мишарин) тыпсыр.

Бүдүрүлгелерге технологтуг чорудулгаларны сайзырангайжыдар, шынарны башкарарының дешпилгелиг системазын болгаш күш-ажылды организастаарының эки аргаларын шиңгээдир, продукцияны аттестастаарын шиңгээдир, оон ассортиментизин калбартыр, дээди болгаш бирги категорияның шынарлыг кылыгларны бүдүрерин көвүдедир талазы-биле немелде хемчеглерни алырын СЭКП Кызыл хооркомунга, райкомнарынга, парткомнарга, хоорküүскомга, райкүүскомнарга, профэвилелдерниң адырлар обкомнарынга, ВЛКСМ райкомнарынга, партия эге организацияларынга, министерстволар, ведомстволар болгаш бүдүрүлгелер удуртукчуларынга ук доктаал дагзып турар.

Бедик шынарлыг продукцияны бүдүрери дээш, хууда таңмалыг ажылдаар эрге дээш социалистиг чарышты организастаар, күш-ажылчы коллективтерге политмассалыг ажылды экижидер, бүдүрүлгениң шынар көргүзүглерин бедидери дээш инженер-техниктиг ажылдакчыларның болгаш ажылчыннарның харысалгазын бедидер.

Үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтеринге продукцияның шынарын бедидер талазы-биле ажылды күштелдирер сорулга-биле **1977 чылдың апрель 1-ден декабрь 1-ге чедир продукция шынарын бедидер талазы-биле республика көрүлдезин чорудар.** Ол көрүлдениң негелделерин база ону удуртур комиссияның составын бадылаан.

Көрүлдениң чедиишкинниг эрттирери-биле организакчы болгаш масса-политиктиг ажылды калбартырын, бүдүрүлге бүрүзүнге бо талазы-биле комиссияларны тургузарын СЭКП Кызыл хоорkomунга, райкомнарга, парткомнарга, хоорküүскомга, райкүүскомнарга, профэвилелдерниң адырлар обкомнарынга, ВЛКСМ райкомнарынга, партия болгаш комсомол эге организацияларынга болгаш бүдүрүлгелер удуртукчуларынга дагзып турар. Көрүлдениң чорул турарын, бүдүрүлгениң ажыктыын болгаш продукцияның шынарын бедидер талазы-биле бүдүрүлге коллективтеринде болгаш организацияларында чоруттунуп турар ажылдарны республика солуннарынга болгаш телевидение база радио дамчыдылгаларынга доктаамал чырыдар.

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕ

Бистиң Бай-Тал суурда чурттакчы чон хөй. Хүннен хүнче чоннуң негелде-херегледи өзүп турар. Оон-биле чергелештир культура талазы-биле сайзырангай болурувусту үе чайгаар-ла негеп турар.

Суурувуста хайныккан ажыл-иштиң эрес-шудургу кижилериниң дугайында чугаалаар болза дыка солун болур ийик. Ынчалза-даа сагышка кирбес мындыг четпестерниң бары хомуданчыгдыр.

Бирээде, чунар-бажың чок. Бай-талчылар кажан чунганывысты безин уткан бис. Суурда ийи чүс ажыг өреге, ортумак школада алды чүс ажыг өөреникчи бар. Интернатта малчыннар уруглары, өскүстер хаара туттунган. Бо бүгү кижилерниң чунуп алыры бергедээн. Эрги чунар-бажың үрелген, чаазып тудуп турар. Аңаа та кажан чунуп эгелээр бис, билдинмес. Арыг-шевергин негеп, илик-хептиң, уруг-дарыгны чуп турар херээженнерге кайы хире берге-дир? Чаңгыс бажыңда 9—10 улуг, биче кижилер чурттап турар өг-бүлелер бар болгай. Чон чунар-бажыңны негеп келзе-даа, ук айтырыг ам-даа шиитпирлеттинмээн.

Ийиде, суурда башкылар чурттап турар хөй аал чурттаар бажыңда тос өреге чурттап турар. Ында радио чыл чыгыы чок. Ону кылып бээрин чаңгыс эвес удаа негеп келдивис. Ол база-ла соңгаарлаттынып туруп берген. Башкылар радио дыңнавайн турар.

Үште, солуннар, журналдар тарадылгазы суурда кончуг багай. Чоннуң чагыдылгазы орта келбес. Бистиң өг-бүлевис бо чылын солуннарның, журналдарның эвээш эвес чагыдылгазын кылган. Солуннар 2—3 ховукта келбейн, хары угда-даа болза мүн-не кээп турар, а журналдар чок. Суурда харылзаа салбырындан чоп негелдени кылып-ла турар, ынчалза-даа кандыг-даа түңнел чок.

Чоокта чаа почтачы Ш. Сарыг-оол биске «Крестьянка» деп журнал эккелген. Ындыг журнал чагыттаанывысты дыңнадырывыска, ол тоомчага албайн чоруй барган. Журналдың чогум ээзи манап турар болгай. Чоннуң чагыдылгазын бодунуң туразы-биле тараткап херээ чүү боор. Кымда кандыг чагыдылга барын таптыг тодараткаш, харысалгазын миннип ажылдаары чугула.

Үстүнде четпестерни дарый чайладыры чогуур черлерден негеттинип турар.

З. САЛЧАК.
Бай-Тайга район.

ДЕЛЕГЕЙ БО ХҮННЕРДЕ

СОЦИАЛИЗМ ЧУРТТАРЫНДА

ЗАВОДТУҢ ЮБИЛЕЙИ

ПРАГА. Найысылалдың «Авто-Прага» заводу 70 чыл болган. 1907 чылдан 1964 чылга чедир ол завод хөй-хөй муң чиик болгаш чүък автомобильдерин, автобустарны, мотоциклдерни бүдүрүп үндүрген. Оон соонда заводтуң хөгжүлдезинге чаа үе-чада эгелээн. Завод машиналар үндүрерин соксаткаш, чүгле солуушкун хааржактарын бүдүрер кылдыр специализастаттынып эгелээн. Ынчаарга ол оларны чүгле тергиин эки шынарлыг кылдыр үндүрүп турар.

Социалистиг экономика интеграциязының комплекстиг программазы заводтуң мурнунга чаа делгемнерни ажыткан. Чамдык совет заводтар-биле кады «Праговка» ЭДЧ-ниң хемчээлдеринге чүък машиналарынга болгаш автобустарга херекләэр бедик шынарлыг автоматтыг солуушкун хааржактарын үндүрер бүдүрүлге кылдыр тускайлаттынган. Прагадан келген солуушкун хааржактарын ам венгр «Икарус» автобустарда салып турар. Үр эвес үе эрткенде оларны Совет Эвилелинче, Болгарияже, Польшаже болгаш Румынияже чорудуп эгелээр.

БУХАРЕСЧИЛЕРНИҢ ЭРЕС-ШУДУРГУ КҮШ-АЖЫЛЫ

БУХАРЕСТ. Бухарестиң заводтарының болгаш фабрикаларының коллективтери бирги кварталда пландан артыкка 857,2 млн. лей акша түңнүге продукцияны белеткеп үндүрген. Ол — найысылалдың ажыл-ишчилериниң улуг чедиишкини. 162 үлетпүр бүдүрүлгелери чер шимчээшкининден үрелген, а хөй-хөй өске-даа бүдүрүлгелер чер шимчээшкини болганының соонда баштайгы хүннерде электроэнергияның чедишпезинден болгаш чиг-эт база материалдар-биле хандырылганың хажыттынганындан бүрүн күчүзү-биле ажылдап шыдавайн турган болгай. Чүс-чүс муң кижилерниң карак кызыл күш-ажылы марттың база бүгү кварталдың планын ажыр күүседирин хандырган.

«ГРАЙФЕНХАЙНГА» АЖЫГЛААР УЛУГ ЭКСКАВАТОР

БЕРЛИН. Хүрең хөмүр-даштың «Грайфенхайн» дээр казылда черинде (Котбус округ) ГДР-де эң-не улуг роторлуг экскаваторну эптеп тургузары эгелээн. Ол кедергей улуг машинаның күчүзү шакта 14 муң кубометр — ол болза оон мурнунда турган машиналардан ийи катап артык күчүлүг.

Ол агрегатты эптеп тургузар чер кылдыр Котбус округту шилип алганы таварылга эвес. Чурттуң хүрең хөмүр-даш үлетпүрүнүң кол төвү ол округ болуп турар. ГДР-де хүрең хөмүр-даштың бар черлериниң 60 хуузу ында. Республиканың Фечауда болгаш Люббенауда чылыг күжү-биле ажылдаар эң улуг электростанциялары ол хөмүр-даш-биле ында ажылдап турар. Бокебергте эң улуг ТЭС удавас бүрүнү-биле ажыглалга кирер. Хөмүр-даш казып үндүрүп турар черлерни чүгле хажык чокка техниктиг чаартып тургаш, ол станцияларның өзүп турар негелдезин хандырып болур.

АДРИАТИКА АРЫГ БОЛУР

БЕЛГРАД. Адриатика далайның сугларын болгаш эриктерин комплекстиг шинчилээриниң талазы-биле ажылдар доозулган. Бирги үе-чадазында аңаа «Ядран-3» дээр төлевилелди боттандырарын баш удур көрүп турар. Республиканың специалистерниниң ажылдап кылган ол төлевилелинде Югославияның эң-не каас-чараш черлериниң бирээзи — Адриатиканың эриктерин хирлениишкинден камгалаар талазы-биле дыка хөй хемчеглерни баш удур көрүп турар.

Дөрт чыл дургузунда боттандырар болгаш 30 миллион динар акша чарыгдаттынар төлевилелди ёзугаар далайның байдалын, эрик чанында хемнерниң база хөлдерниң сугларын доктаамал контрольдаар системаны тургускан турар. Улуг хоорайларның болгаш порттарның девискээринге ындыг четкини онза хөйнү кылыр апаар.

(СЭТА).

КАНАДА. ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының организастааны «Дешпилгениң болгаш тайбыңның эрге-ажыктарынга совет космос шинчилелдери» деп делгелге Ванкувер хоорайга улуг чедиишкинниг болган. Космос делгемин шиңгээдип алырынга Совет Эвилелиниң чедиишкиннериниң дугайын көргүзүг чүүлдери делгереңгейи-биле көргүскен. Делгелгени ажыдарынга ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы В. М. Жолобов киришкен.

ЧУРУКТА: совет көргүзүг чүүлдери: делгелгениң аалчылары.

СЭТА-ның фотохрониказы.

ПАТРИОТТАРНЫҢ ТИИЛЕЛГЕЗИ

ЛОНДОН. (СЭТА). Родезияның элээн каш районнарынга Зимбабвениң патриоттары дыка улуг тиилелгелерни чедип алган болгаш ол черлерге улустуң эрге-чагыргазын тургузарынче эгелеп киришкен.

«Джемини ньюс сервис» дээр информация агентилели ол дугайын дыңнаткан.

Солсбериниң мурнуу-чоок талазында африкачылар чурттап турар бүгү районнарны херек кырында партизаннар контрольдап турар деп, ол агентилел демдеглээн. Патриоттар ол районнарны «хосталган» районнар деп адап турар. Олар ында ажыл-агый болгаш өске-даа айтырыгларны шиитпирлеп турар. Уруглар халас өөренир африкан школаларны бо чылдың январының төнчүзүнде мурнуу-чоок чүкке ажыткан турган. Хөй-хөй суурларда улус судтары ажылдап турар. Смиттиң ёзу-чурумунуң улай-улай аштырыышкынга таваржып турар шаажылакчы күштери чоннуң партизаннар-биле харылзаа тударынга араатанныг ужур-дүржок чоруктар-биле шаптыктаарын оралдажып турар деп, агентилел дыңнаткан. Расистерниң араатанныг өлүрүкчү чоруктарындан камгаланыры-биле муң-муң африканнар боттарының турлаг-суурларын кагааш чоруткан.

Конго: күрүне баштыңының даңгыраа

БРАЗЗАВИЛЬ. (СЭТА). Конго Улус Республика моон соңгаар-даа марксизм-ленинизмниң принциптерин, президент Мариан Нгуабиниң бодунуң амы-тынын берген принциптерин моон соңгаар-даа удуртулга болдурар деп, күрүнениң чаа баштыңы болуп даңгырак берип тура, Конгонуң Күш-ажыл партиязының шериг комитединиң даргазы, полковник Жоахим Йомби-Опанго медеглээн.

Марксизм-ленинизмниң принциптеринге үндезилеттинген социалистиг ниитилелди чуртка тургузары мурнукузу ышкаш бистиң сорулгавыс болуп артар. Күрүнениң баштыңы болгаш ККП-ниң шериг комитединиң даргазы болуп, империализмниң болгаш реакцияның хөлезиленикчилеринге өлүрткен Мариан Нгуабиниң херээн үргүлчүлээринге, ол принциптерни удуртулга болдурарынга, ККП-ниң уставын болгаш программазын камгалаарынга даңгыраглап тур мен деп, ол чугаалаан.

Салдынган сорулгаларны чедип алыр дээш чаа ниитилелди тургузарынга удуртукчу рольду ойнап турар ККП-ниң бүгү кежигүннерин партияның хүрээлениин улам сырый каттыштырарынче, массалар-биле харылзааларны мөгаг чокка быжыглаарынче Конго чазактың баштыңы кыйгырган.

Бистиң даштыкы политикавыс база өскерилбейн хевээр артар. Бис моон соңгаар-даа империализмге, колониализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур шиитпирлиг-биле демисежир, социалистиг чурттар-биле харылзааларны хөгжүдер, ону күзеп турар бүгү чурттар-биле тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның база чаагай кожа-хелбээ харылзааларның политиказын чорудуп, Африкага болгаш делегейниң өске-даа районнарында хосталгалыг шимчээшкиннерни деткиир бис.

Мурнунда чардынган делегей керээлери болгаш дугуржулгалар күштүг болуп артар деп, ККП-ниң шериг комитединиң даргазы бадыткаан. КНО-нуң болгаш АЧО-нуң принциптеринге, а ол ышкаш кая-даа каттышпазының шимчээшкининге боттарывыстың шынчывыстың дугайын медеглеп тур бис деп, ол чугаалаан.

Чурттуң иштики айтырыгларының дугайын чугаалап тура, республикага үлетпүр болгаш көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин калбартырының эрге-ажыктарынга күрүне секторунуң ролюн улам ыңай калбартырының эргежок чугулазын Конго күрүнениң баштыңы демдеглээн.

Президент М. Нгуабини араатанныг ёзу-биле өлүрген соонда чуртта бүрүн эрге-чагырганы холунга алган ККП-ниң шериг комитеди улусчу национал хуралды тарадыр болгаш КУР-нуң күрүне чөвүлелин күш чок болдурар дугайында декретти хүлээп алган. Бо хүннерге чедир күштүг боп келген 1973 чылдың конституциязының чамдык чүүлдерин оон-биле кады күш чок болдурган.

ККП-ниң шериг комитединиң даргазының болгаш күрүнениң баштыңы полковник Ж. Йомби-Опангонуң даасканы-биле премьер-министр Луи-Сильвен Гома 17 кижиден тургустунган КУР-нуң чаа чазаан тургускан. ККП-ниң шериг комитединиң даргазының бирги оралакчызы, майор Дени Сассу-Нгеро камгалал министри болган. Даштыкы херектер министринге Теофиль Обенге хевээр арткан.

ХУУСААЗЫ ДООСТУР

ЛОНДОН. (СЭТА). «Социал контрактының» — күштүг болуп турар хуусаазы бо чылдың июльда доостур, чазак биле профэвилелдер удуртулгазының аразында дугуржулганы катап узадырынга удур демисел Англияда калбарып турар. Ол дугуржулганың негелделерин ёзугаар алырга, ажылчы чоннарның ажыл төлевиризиниң өзүлдези 4,5 хуудан ашпас болур ужурлуг. Оон-биле кады англи чазак чуртка өртектерниң өзүлдезин элээн кызыгаарлаарын аазаан. Ынчалза-даа чазак болуңга алган хүлээлгезин күүсетпээн. Ажылчы чоннарның ажыл төлевириниң өзүлдезин кызыгаарлаттынган, ынчаарга Англияда өртектер дүрген темпилер-биле өзүп турар. Чүгле эрткен чылын безин калбак хереглелдиң бараанының өртээ ортумаа-биле 16,5 хуу аартаан, ол үениң дургузунда аъш-чем продуктуларының өртээ оон-даа улуг — 23,5 хуу аартаан.

Ам англи чазак «социал контрактының» хуусаазын узадырын профэвилелдеринге күткүүрүн оралдажып турар.

«Социал контракт» ажыл чокталыышкынының көвүдээринге болгаш англи ажылчы чоннарның амыдырал деңнелиниң улам ыңай кудулаарынга чедирген. Ажыл төлевирин улам ыңай кызыгаарлаар дугайында чазактың негелдезинден ойталаары эргежок чугула деп, Великобританияның Компартиязының Чиңгине секретары Г. Макленнан онзалап демдеглээн.

«Социал контрактыдан» ойталаар болгаш коллективтиг керээлер чарарынче катап кирер деп лозуңнуң адаа-биле апрель 20-де Лондонга массалыг чыскаал эрттирер деп шиитпирни Англияның эң улуг профэвилел каттыжыышкыннары хүлээп алган.

БҮГҮ-НИИТИ ИСТЕП СҮРҮҮШКҮН

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Чазактың ИФБ, ТРЭ, Айыыл чок чоруктуң национал агентилели болгаш өскелер-даа ышкаш ындыг ведомстволарының талазындан американнарны политиктиг истеп сүрер талазы-биле чажыт операцияларны чорударын кызыгаарлаарын баш удур көрүп турар хоойлунуң төлевилелин төлээлекчилер палатазының бөлүк кежигүннери АКШ-тың конгрезинге кииргеn. Ол органнар чазактан хамаарышпас кезектер болу берген, американнарның хамааты эргелерин база хосталгаларын кызыгаарлап турар, оларның ажыл-чорудулгазын херек кырында кым-даа хынавайн база кызыгаарлавайн турар деп, конгрессмен Х. Бадильо медеглээн. Барык хүн бүрүзүнде разведка органнарының кемниг үүлгедиглерин болгаш эрге-чагырганы шын эвес ажыглап турарын сойгалап илередип турар деп, ол немеп каан.

...«Хастоннуң планы», «Коинтелпро», «иштики дайзыннарның» данзызын тургузары — бо бүгү болза АКШ-тың чажыт шагдаа черлериниң база разведка албан черлериниң ажылдап кылган база боттандырып чоруткан операцияларының чамдызы болур. Олар шуптузу чурттуң хамаатыларын истеп сүрерин күштелдирериниң калбак кампаниязының кезээ болур.

Парлалгага билдинтир апарган долу эвес сан-медээлер ёзугаар безин алырга, американнарны истеп сүреринге чыл бүрүзүнде чижек-биле барык 12 млрд. долларны чарыгдап турар. Кырганнарны база чаш ажы-төлдү каттыштыр АКШ-тың бүгү хамаатыларынга 3,9 млрд. хуу херектерни кылып тургускан, өскээр чугаалаарга, кижи бүрүзүнге 18 хуу херектер онаажыр. «ИФБ болгаш ТРЭ чуртту полицейжи күрүне болдурган, эрге-чагырганың политиказы-биле чөпшээрешпейн турар кижилер ол күрүнеге чаштып шыдавас» — деп, сураглыг чогаалчы Д. Уайз бижээн.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

ПАРИЖ

Ол профессияның барык бүгү ажылчы чоннарын каттыштырып турар чүдүрүкчүлериниң болгаш порт ажылчыннарының национал федерациязы март 10-дан бээр ажыл соксаткан. Донкерктиң порт ажылчыннары-биле эп-сеткил каттыштырылгазының бүгү-ниитиниң ийи хүн иштинде ажыл соксадыышкынын апрель 8 болгаш 9-та чорударын саналдаан.

СТАМБУЛ

Албанның сан-медээлерин ёзугаар алырга, амгы үеде Турцияда республиканың күш-ажыл кылып шыдаар чурттакчы чонунуң 15 хире хуузу болур долузу-биле ажыл чок 2,5 млн. кижи бар. Чыл бүрүзүнде ажыл чоктарга 300 муң кижи каттыжып турар.

«Хюрриет» солуннуң дыңнадып турары-биле алырга, сөөлгү чылдарда өске чурттарга ажылдаары-биле Турцияга дээди эртем чедип алган инженерлериниң 5 хуузу, эмчилерниң 22 хуузу чурттан үнүп чорутткан.

ПАНАМА

Панамадан чигирни садып алырын кызырар дугайында шиитпирни Каттышкан Штаттар чаңгыс талалыг үндүрген. Ол шиитпир Панаманың экономиказында кол черни ээлеп турар чигир үлетпүрүн берге байдалга таварыштырган.

ЛУАНДА

Ангола Улус Республиканың бүгү девискээринде чурттуң төөгүзүнде эң-не баштай полиомиелитке удур профилактиктиг тарылганы эгелээн.

Совет Эвилелинден эккелген вакцинаны бүдүн чартык миллион ангола чаш уругларга тарыыр.

МАДРИД

Испанияның барыын үзелдиг болгаш фашистиг организациялары чурттуң элээн каш районнарынга дешпилгелиг партияларның бажыңнарынче, ном магазиннеринче, аныяктарның клубтарынче халдаашкыннарны кылган. Чурттуң мурнуу чүгүнде Уэльвага халдакчылар «Салгес» деп ном магазининиң соңгаларын бускан, хөй санныг номнарны чок кылганнар.

Оон-биле кады Валенсияда Испанияның социалистиг ажылчын партиязының бажыңын үрегдээн.

ТОКИО

Эхиме префектураның эриктериниң чоогунга иштики далайга «Астро лео» деп либерия танкер «Икусин маро» деп япон чүък сөөртүр танкер-биле үскүлашкен. Ол аварияның түңнелинде танкерде тывылган үттен далайже 5 муң литр хире нефть төгүлген болгаш дораан кыва берген. Ийи суднолар база өрттенип берген. «Астро леога» 86 муң тонна кывар материалдарны сөөртүп чораан. Ийи судноның экипажтарының амы-тынын камгалап алган.

КИТО

Ажылчы чоннарның бүгү делегей эп-сеткил каттыштырылгазының хүнүн байырлап эрттиреринге калбак белеткелди Эквадорнуң ажылчын аңгызы чурттуң дешпилгелиг өске күштери-биле кады чоруда берген. Республиканың янзы-бүрү можуларынга ажылчыннарның, албан-хаакчыларның болгаш тараачыннарның профэвилел каттыжыышкыннарының удуртукчуларының хуралдары болуп эрткен. Аңаа май 1-де ажылчы чоннарның кады чорудар чыскаалының дугайында шиитпирлерни хүлээп алган.

Май бирниң чыскаалы империализмниң чимзениишкиннеринге удур ажылчы чоннарның демиселиниң, чуртка социал-экономиктиг үндезин чаартылгаларны болгаш күш-ажылчы улустуң калбак массаларының материалдыг байдалдарын экижидери дээш демиселдиң лозуңу-биле эртер.

БОГОТА

Бо чылдың үш айларының дургузунда Колумбияда өртектер 10,7 хууга өскен. Аъш-чем продуктуларынга болгаш калбак хереглел бараанарынга өртектер онза улгаткан, квартира өртээ база аартаан. Чуртка ажыл чок чорук бедик болуп хевээр арткан. Чырыдыышкын болгаш кадык камгалал системазының мурнунда шыңгыы айтырыглар тургустунган, чурттаар бажың айтырыы шыңгыыраан. Ол бүгү ажылчы чоннарга аар-берге үүрге болган.

ДЖОРДЖТАУН

Гайананың найысылалында бо чылдың майда Варшавага болур быжыг тайбыңның тургузукчуларының Бүгү-делегей ассамблеязынга белеткел талазы-биле национал комитетти тургускан. Комитетке политиктиг янзы-бүрү партияларның болгаш организацияларның, оон иштинде Тайбыңның Гайана Чөвүлелиниң төлээлекчилери кирген.

(СЭТА).

З А М Б И Я

Лусака — Замбияның найысылалы. Конторалар, банкылар, компаниялар туруп турар хоорайның төп кезии.

Камера Пресс — СЭТА-ның фотозу.

Заирниң херектеринче Кыдаттың холгаарлап турары

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Заирниң мурнуу чүгүнде Шаба мөжуда тура халыышкын үндүргеннерге удур демисел чорудары-биле Заир эрге-чагыргаларынга дүрген «тускай дузаламчыны» көргүзер дээн КУР-нуң шиитпириниң дугайын Киншасада албан хуузу-биле чарлаан. Янзы-бүрү чүъктерни агаар-биле октаарынче Кыдат эгелеп кирипкен деп, Заирниң чазааның төлээлекчизи оон-биле холбаштыр медеглээн. Заирниң албан медээлеринден алырга, кыдат дузаламчыны моон соңгаар далай-биле база чорудуп бээр.

Пекинниң далаш-биле чоорудуп берип эгелээни шериг техниказынга аар үгер-боолар болгаш танкылар кирип турар деп, «Вашингтон пост» солуннуң корреспондентизи Киншасадан дыңнаткан.

АУР-га удур империалистиг интервенцияга киржип турган ангола чалча бөлүглежиишкин ФНЛА-ның Заирге турган чепсектиг дээрбечилерин 1975—1976 чылдарда Кыдат идепкейлиг өөредип база чепсеглеп турган. Даштыкы информация агентилелдериниң медээлеринден алырга, Заирниң девискээринден Ангола Улус Республиказынга удур хөделип турар ангола террорисчи дээрбечилерни кыдат эрге-чагыргалар ам-даа деткивишаан турар.

Юбилейлиг чылдың кинолары

Чурттуң кинематографистери Улуг Октябрьның 60 чылында чаа киноларны бараалгадырынга белеткеп турар. Алдарлыг ойга турасказтаткан чамдык кинолар экраннарда үнүп эгелээн, хөй киночуруктарны тырттырып доозуп турар.

60 чылдың бүдүүзүнде телевидение А. Толстойнуң «Човуланнар эрттир» деп романын ёзугаар режиссер В. Ордынскийниң тургузуп турары хөй сериялыг фильмни көргүзүп эгелээр.

Кинорежиссер Л. Кулиджанов эртемниг коммунизмниң үндезилекчизиниң амыдырал-чуртталгазынга, ажыл-херээнге турасказтткан «Карл Маркс» деп фильмни тырттырып эгелээн.

Литов режиссер М. Гидристиң «Хүн караанда доозун» деп кинозу 1918 чылда Волга чоогунга совет эрге-чагыргага удур үймээнни чылча басканын төөгүүр.

«Хостаашкын» деп фильмни тургускан режиссер Ю. Озеров база катап дайынчы теманы шилип алган. Ооң «Коммунистер» деп киночуруу ийиги делегей дайынының аажок делгеми-биле көргүзер. Фашизм-биле хандыг демиселди «Ховар төөгү» деп фильм ханы сагыш-сеткил-биле, долу кажыдалдыы-биле көргүзер. Ону «Мосфильм» студияда Г. Чухрай тургузуп турар.

Режиссер Н. Михалков-Кончаловскийниң ажылдап турары хөй болуушкуннарны хаара туткан, төөгү бижилгелиг «Сибириада» деп фильм доостур четкен. Фильмде ийи өг-бүле дугайында чугааның кадында совет күрүнениң төөгүзүнүң бүдүн үе-чадазы көргүстүнер.

Режиссер В. Жалакявичустуң тырттырып турары «Кентавр» деп фильм Альенденин чазааның сөөлгү хүннерин, Чилиге фашистиг эргилде болгаш чили патриоттарның Пиночеттиң хунтазынга удур демиселинин дугайын көргүзер.

Э. Кеосаян С. Ханзадянның «Мхитар-спарапет» деп төөгү утказыг романын экранчыдып турар. Ында армян улустуң даштыкы эжелекчилерге удур демиселинин, орус болгаш армян улустуң найыралының, Арменияның Россияга каттышканының дугайында төөгүп турар.

Ю. Карасиктиң «Мосфильм» студияга тургусканы «Бодунун хуу бодалы» деп фильм кижилерниң сагыш-сеткилиниң ханызынга, күш-ажылчы коллективке тургустунар хамаарылгаларга турасказттынган.

С. Бондарчук А. Чеховтуң «Хову» деп тоожузун экранчыдып турар. Фильмде онза кичээнгейни кижилерниң салым-чолунче, бойдуска, бот-боттарынга ынакшылынче угландырган.

Литов режиссер Г. Лукшастың Ю. Балтушистиң «Саттынган чылдар» деп кижилерниң сеткил-сагыжын илереткен романынга үндезилээн кинозу буржуаз Литвага болган болуушкуннарны көргүспушаан, кижиниң арыг аажы-чаңының, чараш мозү-шынарының айтырыгларын көдүрген.

А. ПЕТРОСЯН.
(ПМА).

Семинар эрткен

Республиканың Күш-культура болгаш спорт комитединге хостуг хүреш маргылдаазының судьяларының семинары болуп эрткен. Хостуг хүрештиң чаа дүрүмнери, маргылдаа үезинде судьяларның эстетиказы база этиказы болгаш өске-даа темаларга илеткелдерни аңаа дыңнаан. Ук семинарны «Спартак» эки тура спорт ниитилелиниң даргазы В. С. Бичe-оол, Кызылдың педагогика институдунда башкы Ө. Ч. Ондар олар организастап эрттирген.

Хостуг хүрештиң судьяларының семинарынга киржири-биле аңгы-аңгы районнардан чээрби хире кижи келген. Оларның аразында Чөөн-Хемчиктен С. Седенбал, Ак-Довурактан А. Хоюгбан, Эрзинден А. Шойдук, Улуг-Хемден Ю. Карбу болгаш өскелер-даа бар.

(Бистиң корр.).

Октябрь болгаш кижилерниң салым-чолу

ААС-КЕЖИКТИГ МЕН

«Калбак делгем Төрээн чуртум» деп ырывыста: «Кыстар, оолдар кирер чери муңчок, кырганнар кая-даа хүндүлүг» дээнин караам-биле көөр, Улуг Октябрьның ачы-хавыязы магалыг үеде чурттаар аас-кежиктиг болдум. Харым ам 77, бичиимде феодалдарга хөлечиктеп-даа, хөйнү-ле көрүп келдим.

Тывага улусчу революция тиилээн соонда, байларның хөреңгизин хавырыштым. Эрги тыва бижикти шокарлап номчуур, бижиир апаргаш, үр үеде арбан даргалап, арат чонум идегелин шынзыктырып ажылдаан мен. Эң-не уттундурбас чүве, 1929 чылда Тываның Араттың революстуг намының кежигүнүнге киргеним болур.

Ада чурттуң Улуг дайынының үезинде ССРЭ-ге дузаламчы кылдыр белек чыып турда, арбан даргазы кижи болгаш аңаа идепкейлиг киришкен мен.

1940 чылдарның төнчүзүнде бо Бай-Талга коллективтиг ажыл-агыйны тургустувус. Ынчан чаа колхозка хөй эвес кижи кирип, хоокшул-хөреңгивис, малывыс шоолуг-ла хөй эвес турган чүве. Тургустунган чаа ажыл-агыйның баштайгы малчыннарының бирээзи турган мен.

Амгы үеде мээң төрээн черим таныттынмас кылдыр өзүп, хөгжээн. «Бай-Тал» совхозтуң бүгү орулгазының 80 хуузун мал ажылы берип турар. Бо хүннерде совхозта 23 муң хой, 6 муң өшкү, үш муң инек болгаш сарлык бар. 1980 чылга чедир чүгле хойнуң саны 36 муң баш чедер. Ажыл-агый күрүне мурнунга планныг опаалдаларын үргүлчү ажыр күүседип келген. Ынчангаш Бай-Тайга районда мурнакчы коллективтерниң бирээзи болуп турар.

Суурумда божуур бажыңныг эмнелге, 600 ажыг өөреникчилиг ортумак школа, ийи уруглар сады, Культура бажыңы болгаш өске-даа албан черлери, чуртталга бажыңнары бар. Бойдустуң байлаан ажыктыг кылдыр ажыглаарын шаанда кым билир чораан боор. Харын лама, хамнар бисти мөлчүп, төөредип чорду. Амгы үеде бистиң Шивилиг, Шыңдазын аржааннарынга чаңгыс чай дургузунда беш муң ажыг кижи кээп дыштанып, эмненип ап турар апарган.

Совет чазактың ада сагыш салыышкынының ачызында бо черде хөй уругларлыг 142 нелер пособиени, өг-бүледе кежигүн санынга онаалтыр эвээш орулгалыг 115 өреге уругларга немелде дузаламчыны, үе-чергем чүс ажыг кырганнар пенсияны ап турар бис.

Назы-харым улгатса-даа бажыңымга чыргап орар хөңнүм чок. Аныяктар, школачылар, пионерлер, боттарының хуралдарынче, чыыштарынче чалаарга, улуг өөрүшкү-биле баргаш, эрткен үемни чугаалап, чагыг-сөзүмнү бээр-дир мен. Партия организациязының болгаш ниити чонның хуралдарындан чыдып калбайн, ам-даа хөйнү билип алыксаар, концерт, шии болурга аажок сонуургаар-дыр мен.

«Шын» солунну чылдың-на чагыдып ап, партия, чазактың аңаа парлаан чугула доктаал, шиитпирлерин, солун чүүлдерни, республикада чаартылгаларны номчуп, билип ап орар мен.

СЭКП Тыва обкомунуң чоокта чаа болуп эрткен IV пленумунга кодээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастаарының болгаш концентрастаарының дугайында чугаалашканын кончуг сонуургадым. Ол доктаалдың күүселдезинче «Бай-Тал» совхоз кирипкен. Бир-ле дугаарында күрүнеге садар аныяк малды чүзүн аайы-биле семиртир азыраарын планнап турар. Ажыл-агыйның бүгү адырлары бот-орулга-чарылгаже шилчип эгелээн.

Уругларым өскен. Улуг оглум Адыг-оол мени салгап, төрээн совхозунда хойжулап чоруур, «Хүндүлелдиң Демдээ» орденниң эдилекчизи кенним Арина — Маадыр-ие, оон ыңай «Күш-ажылчы шылгарал дээш» деп медаль-биле шаңнаткан. Оолдарымның бирээзи Маадыр чээрби ажыг чылдар дургузунда башкылап, районнуң улус өөредилге килдизин эргелекчилеп, школа директорлап келди. Хеймер оглум Бугажык болгаш ийи уруум база мал ажылында. Уругларымның уруглары өзүп кээп, өгленип, баштанып-даа турар. Удавас кырган-ачазының ачазы болур аас-кежиктиг мен.

Машина-техника сайзыраан, ужар-хемелер кайнаар-даа үзүк, соксаал чокка ужуп турар бо үеде аныяк өскенге өөренири, амыдырал тудуп чурттаары магалыг-дыр. Шагда арбан, суму аразынга шоолуг аргышпас, кудалажыры безин берге чорду. Ам бодумнуң ийи кенним Мөңгүн-Тайга, Барыын-Хемчик чурттуг, кады төрээн акым биле дуңмаларымның оолдары, уруглары Тожу, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Бии-Хем районнардан, Ак-Довурак хоорайдан, ыраккы «Тере-Хөл» колхоз чурттуг уруглар, оолдар-биле өгленгилээн, чер-черде башкылап, албан ажылы кылып, садыг шугумунда, тудугда ажылдап, малчыннап чоруурлар. Ынчангаш мээң ырак-чоок кудаларым бүгү Тываның девискээринде. Оларның аразында аңгы-аңгы аажы-чаңныг, янзы-бүрү фамилиялыг, аажок солун, хөөрештиг кижилер бар.

Октябрь революциязының болгаш мерген угааннын башкы В. И. Ленинниң ачызында мээң уругларым, төрелдерим, бүгү чонум аас-кежиктиг, омак-хөглүг чурттап, ажылдап, келир үени — коммунистиг ниитилелди тудуп, тургусчуп турар.

ИРГИТ ЧЫРГАЛ,
1929 чылдан бээр СЭКП кежигүнү.

КИЖИ БОЙДУС

Лириктиг этюдтар

Дөргүнде

Дөргүн. Ооң иштинде кыжын доңмас, чайын катпас дамырак кара суг бар. Инек-караа, кызыл-кат эммежок. Кат быжып турар үеде манаа сава туткан улуг, биче кижилер кээп, ыт-чугаа, каткы-хөг чаңгыланы бээр. Кайгалзымаар оолдар:

Каттап чиирде каттыг
Дөргүн
Каттыржырда кыстыг
Дөргүн —

деп ырлашкылаар.

Оларга харыы кылдыр карактарында чывардаңчак оттар кыпкан кыстар база бирээни харыы кылдыр бадырыптар.

Дөргүннүң ортузунда өске ыяштардан бедип үне берген кызыл чөвүрээлиг дыт бар. Узун уннуг, улуг назылыг ыяш өскелерин кадарып-карактаар дээш ол-бо талаларынче шөлээн кайгап алган турган ышкаш сагындырар.

Бир катап шала күскээр чаңнык-диңмилиг кезек кара булут келген. Каттап келген уруглар дээрниң дошкунун баш удур билгеш, бар-ла шаа-биле суурже маңнажыпкан. Дөргүн арыг көжер эвес, ол-ла черинге туруп калган. Курбустуңуң килең-кылыы кежээлеп, чер, дээр катай сиринейнип турган. Бир-ле чырыткылаш, чыжырт дээш соонда дөргүн ортузунда узун дыт саглаш дээн. Болдунмаза бодум барайн дээн ышкаш, кырган дыт чаңныкты ынчаар уткуп алган. Кудайның оттуг огу чоон дытты куржаңгыландыр сивире шаап бады барган. Ол балыгдан карак чажы ышкаш чуктар мөңгүнейндир сыстып үнүп келгилээн.

Каш чыл эрткенде дыттың балыы карашкылап эккирип калган. Ам ол бичээ хевээр час дүжүп кээрге ногаарарып, күс дүжерге чанагаштачып, чемиш кордап келген кушкаштарга чочагайларын харам чокка хайырлап, долгандыр турар аныяк ыяштарның амыр-дыжын камгалакчаан таңныыл ышкаш бедип үне берген турар.

Көвүрүг

Хемниң уну дугайланып келген черге чоон дазылдарлыг, чодур уннуг чаңгыс терек турган. Кежээликтей апаарга, хөлегези ээремчигешке көрүнчүктелдир эштип ойнай бээр. Шак ол душта кадыргылар мойтунайндыр чемнеп эгелээр. Олча хайгап балыкчыга эң аайлыг үе ол.

Теректиң дазылдары сугну соруп, каан чайын өске ыяштар кагып-кургап турда, ол туразында өзүп келген. Чалгыглар ширик хөрзүннү чылгап чытса-чытса, теректиң турган эриниң адаа чоорту хозалып калган. Ак чаъс үш хонук уламчылаан соонда улуг үер баткан. Дугай черге турган чаңгыс терек хемни кежилдир барып ушкан. Суг сыгаш, база катап савазынче кире берген. А ушкан терек кижилерге сөөлгү катап бараан болур аргам бо дээн ышкаш боду бүткен көвүрүг болуп хевээр артып калган.

М. МОНГУШ.

Чугаалап бергеннер

Бойдус камгалалы — бистиң чуртта күрүнениң эң чугула сорулгаларының бирээзи кылдыр санаттынып турар. Владимир Ильич Ленинниң ат салганы баштайгы декреттерниң аразында бойдус чүүлдерин камгалаарынче угланган чугула шиитпирлер барын билир бис. Совет эрге-чагырганың баштайгы чылдарында-ла бистиң чурттуң девискээринге чамдык камгалалдыг черлер — заповедниктерни тургузуп, арга-ыяштарны камгалаарын организастап, оларның курлавырларын улгаттырар дугайында сагыш салып келген.

1972 чылда ССРЭ-ниң Дээди Совединиң сентябрь айда болган сессиязынга бойдус камгалалының дугайын тускай чугаалашкан. Ооң дараазында чылдарда бойдус камгалалын күштелдирер дугайында тускай доктаал-шиитпирлерни база үндүрген.

РСФСР-ге бойдус камгалалының дугайында Хоойлуда долгандыр турар бүгү чүүлдерни — хөрзүннү, чер иштиниң байлаан, сугларны, чайгаар үнген үнүштерни, чурттакчылыг черлерде олурткан ыяштарны, оон-даа чараш бүдүштүг черлерни, ховар дээн бүдүштүг ыяш-даштыг девискээрлерни, курорттар чанының арга-ыяштарын, дириг амытаннарны, агаарны-даа бүгү-ниитиниң камгалалынга алырын айтып турган. Ол бүгүнүң дугайын Кызылдың ийи дугаар школазынга эрткен биология болгаш география неделязының үезинде болган кежээге школачылар улуг сонуургал-биле чугаалап турганнар. Чамдык өөреникчилер боттарының башкыларының удуртулгазы-биле өөредилге программазынга холбаштыр илеткелдерни аңаа кылганнар.

Ол кежээге «Арга-ыяш байлаа болгаш оларны камгалаары», «ССРЭ-де балык аймаанның камгалалы болгаш ону өстүрүп турары», «Ховар амытаннар болгаш оларны камгалаары», «Бойдустуң мөңге амы-тыны», «Олар кызыл дептерде бижиттинген», «Социалистиг болгаш капиталистиг чурттарда бойдус камгалалы» дээн ышкаш темаларга өөреникчилерниң кылган беседалары дыка солун болган. Тоску класстың А. Монгуш, сееки класстың М. Допчун-оол, чедиги класстың У. Шарахөө болгаш өскелер-даа бойдус камгалалын сонуургап, ону өөренириниң чугулазын эш-өөрүнге солун кылдыр чугаалап бергеннер.

Бистиң школада бойдус камгалалының дугайында билигни өөреникчилерге ханызы-биле бээринче улуг кичээнгейни салып турар. Бо өөредилге чылында бистиң школачыларывыс «Ада-чурттуң ногаан каасталгазы» деп эстафета-маршка киришкен. Ол база уругларга өөредиглиг болганы чугаажок.

Биология болгаш география неделязының үезинде өөреникчилер бойдус камгалалының айтырыы — эң чугула сорулгаларның бирээзи болурун билип алганнар. Бойдусту камгалап, ооң курлавырларын улгаттырары — кижи бүрүзүнүң хүндүлүг хүлээлгези болурун олар утпас кылдыр билип алган.

И. ШАРАХӨӨ,
№ 2 школада биология башкызы.

ЧАСКЫ АҢНААШКЫН

Бо чазын кайы хире хуусаада, кандыг куштарны аңнап болур ирги деп айтырыгларны хөй санныг аңчылар сонуургап турар. Аңаа хамаарыштыр РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң чанында Кол аңныыр эргелелиниң начальниги Н. В. Елисеевтиң СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалааны болза:

— Сөөлгү чылдарда часкы үеде куш аңнаарын долузу-биле хоругдаар дугайында саналдарны чаңгыс удаа эвес кирип турган чүве. Бо айтырыгны ынчаар шиитпирлээрге арай-ла таарышпас болгай. Аңныыр херээн эки организастап турар черлерге куштуң саны эвээш эвес болур болгай, ындыг таварылгада ойнап турар кара куштарны, куртүлерни, вальдшнептерни чүге аңнап болбас боор. Кол-ла чүве куш адарының нормазын шыңгыы сагыыры болгай.

Куш аңнаар ажыл-агыйларны Россия Федерациязынга область болгаш край күүскомнары, а автономнуг республикаларга — Министрлер Чөвүлелдери тодарадыр. Оларның киирип келген дилээн барымдаалааш, апрель болгаш май айларда он хонук иштинде куш аңнаарын чөпшээреп боор бис.

Суг кужун аңнаары шуут хоруглуг. Чүгле Ыраккы Соңгу чүктүң болгаш аңаа деңнээн районнарның аңчыларының хуу хереглелинге ажыглаары-биле эр өдүректерни болгаш састарны норма ёзугаар аңнап болур. Бо таварылгада аңныыр чурумун шыңгыы сагып турар ажыл-агыйларның девискээринден куш адып болур. Тояанчы, төтчеглекчи аңчыларның саны-даа кызырлыр. Төтчеглекчилерниң кайда чоруп турарынга шыңгыы хайгаарал тургустунар. Ам күштүг бооп турар хоойлу-дүрүмде айытканын ёзугаар алырга, төтчеглекчилерниң транспорт чепсек-херекселдерин хавырар эргени чугула черлерге берген.

Бойдустуң ёзулуг оңнуктери кижилер часкы үени чүгле куш аңнаары-биле эрттирбес. Олар аңныыр ажыл-агыйларының девискээринге куштар уялап турар үеде «ыржым айлары» эрттирип турар. Дыка хөй ажыл-агыйлар кылымал уяларны белеткеп турар. Черлик чаргыраш кара өдүректерниң чуургаларын бастыргаш, оларны хөлдерже салыры база ажыктыг.

Аңныыр черлериниң аңкужун көвүдедириниң аргалары-ла хөй, аңныыр ажылын шын чорудар чорук — спортчу аңнаашкынга хандыкшылдыгларга эвээш эвес олчаны бээр.

Апрельдиң баштайгы хүннери. Хову-шөлдерниң хары эрип, чер карарып кел чыдар. Эрээн харның суу дамыракталбышаан, агып баткаш, хемнерже хап кирип эгелээн. Ынчалзажок күчүлүг Улуг-Хемниң кырын шыпкан кылын дожу ооң күштүг чалгыгларын амдаа чажырбышаан. Каш-ла хонуктар эртерге, ооң суу кылын дошту чаза-буза шаппышаан, мөөреп бадар. Сибирьниң күчүлүг хеми ынчаар оттур.

ЧУРУКТА: Улуг-Хем амдызында улуг уйгузундан одуп-маан.

Г. СИРОТИННИҢ фотозу.

ЧЫЛДА ОЙНАП АЛЫЫШКЫННЫҢ 8 ТИРАЖЫ

Күрүнениң 3 хуулуг ойнап алыышкынныг иштики чээлизиниң талазы-биле болур.

Ол облигацияларны бүгү ажаалда кассалары хостуу-биле садар болгаш садып ап турар.

Облигацияларның ээлери чылда ойнап алыышкынның сес тиражтарынга киржир эргелиг. Тираждар февраль 15-те, март 30-де, май 15-те, июнь 30-де, август 15-те, сентябрь 30-де, ноябрь 15-те болгаш декабрь 30-де болур.

Хамаатылар! Март 30-нуң тиражынга чээлиниң облигацияларын садып ап күш четпээн болзунарза, апрель 15-ке чедир оларны үндүр садарының эң-не кудуку өртээ-биле—10 рубльдиң облигациязын 10 рубль 5 көпеек-биле база 20 рубльдиң облигациязын 20 рубль 10 көпеек-биле садып ап болур силер. А май 1-ден 15-ке чедир 10 рубльдиң облигациязын 10 рубль 25 көпеек-биле, 20 рубльдиң облигациязын 20 рубль 50 көпеек-биле садып алыр апаар.

Бажыңнарда шыгжап турар акшанар силерге-даа, күрүнеге даа ажыктыг болбайн турар, а 3 хуулуг чээли-биле 5000, 2500, 1000, 500, 100 болгаш 40 рубльди ойнап ап болур.

Облигацияның ээлчеглиг тиражы май 15-те болур.

СПОРТ·СПОРТ

БАШТАЙГЫ САЛЫГЛАРДА

Бо улуг чыышта эң шыырак мөгелер келген. ССРЭ-ниң чеди спорт мастери, ССРЭ-ниң спорт мастеринге 22 кандидат, хөй санныг бирги разрядчылар маргылдаага киржип турарындан шаңналдыг чер дээш спортчу демисел бирги салыгдан эгелээш солун болгаш чидиг болуп турар.

Маргылдааның баштайгы хүнүнде дензи аайы-биле хүреш эгелээн. Кодээ ажыл-агый техникумунуң сургуулу спорт мастеринге кандидат Сарыг-оол Дажы, спорт мастерлери Александр Шойдук («Спартак»), Сергей Ооржак, Чөкпек Болат («Трудовые резервы»), Анатолий Кара-Сал, Иван Хураган («Динамо»), Чадамба Ооржак (Кызыл районну), спорт мастеринге кандидаттар Владимир Мандан-Хорлуу (Чөөн-Хемчик), Олег Доржу (Кызыл районну) олар болгаш өскелер-даа баштайгы салыгларда оңаа октап алганнар.

Бо маргылдаада Владимир, Маадыр, Сергей, Андрей Биче-оол алышкылар киржип турар. Эң бичези Андрейден өскелери хостуг хүрешке спорт мастеринге кандидаттар. Алышкылар маргылдааны чедиишкинниг эгелээннер.

Т. ХЕРТЕК.

ЧУРУКТА: маргылдаа үезинде.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

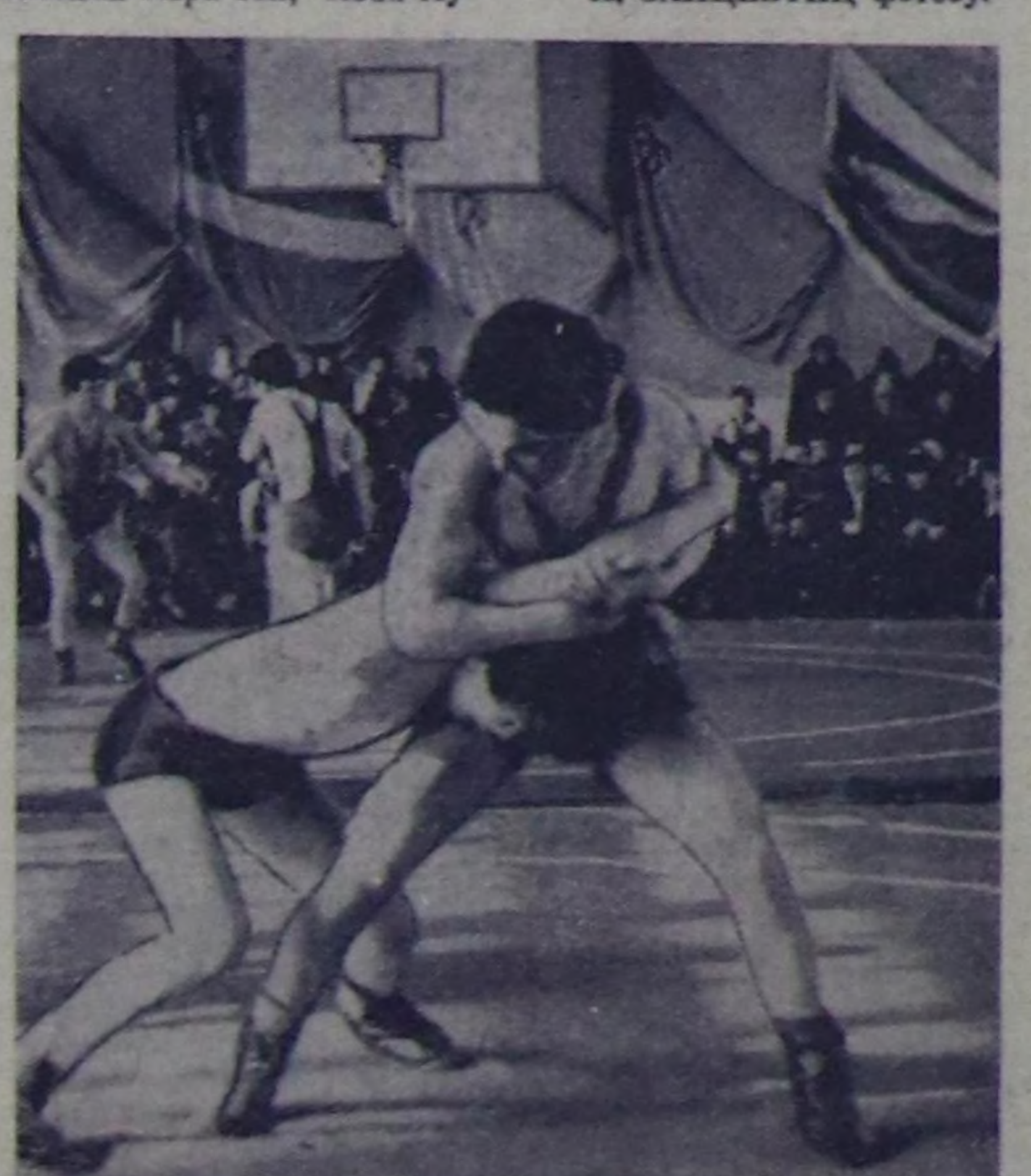

Телевидение

АПРЕЛЬ 10-ДА
МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—«Сула шимчээшкинче, чыскаалыңар!»
10.30—«Оттурукчу».
11.00—«Совет Эвилелинге бараан боол тур мен!»
12.00—«Орлёнок» телестудияның аныяк корреспондентилериниң Совет Эвилелиниң ийи дакпыр Маадыры, ССРЭ-ниң ужудукчу-космонавтызы В. Шаталов-биле ужуражыышкыны.
12.50—«Пионерия» киножурнал.
13.00—13.10—Чапсар.
13.10—Гандболга Европа чемпионнарының кубогу дээш. Чартык финал. Херээженнер. «Спартак» (Киев) — «Раднички» (Белград). Киевтен дамчыдылга.
13.50—«Бир санның ужуралдары». Мультфильм.
14.00—«Музыкалыг киоск».
14.30—«Кодээниң шагы».
15.30—«Улуг оруктуң базымнары». «Бурунгаарлаар үе келген». Уран-чечен фильм. 2-ги сериязы.
16.50—П. И. Чайковский — «Итали каприччио». Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң симфония оркестри күүседир. Дирижеру — М. Шостакович.
17.05—«Бөгүн—чурттуң Агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң хүнү». Чурттуң агаардан халдаашкынга удур камгалал шериглериниң кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы П. Ф. Батицкийниң чугаазы.
17.20—«Силерниң бажыңыңарда». Музыкалыг программа.
18.05—«Делегей панорамазы».
18.35—«Болгар цирк». Документалдыг телефильм (БУР).
19.00—«Кино аян-чоруктарының клуву». Ю. А. Сенкевич эртирер.
20.00—Медээлер.
20.10—20.20—Чапсар.
20.25—Мультфильмнер программазы: «Тимка биле Димка», «Суурга үгек бажыңчыгаш», «Үзүк-ховаган».
20.55—«Совет Эвилели даштыкы аалчыларның көргени-биле».
21.10—«Силерниң саналыңар». «Бурун романс» Дамчыдылгазы О. Доброхотова эртирер.
22.30—«Үе». Информастыг программа.
23.00—01.15—Хоккейге эш хуузунуң делегей ужуражыышкыны «Швеция биле ССРЭ-ниң шилиндек командалары. Швециядан дамчыдылга.

АПРЕЛЬ 11-ДЕ
КЫЗЫЛДАН

18.00—«Маадыр дугайында бодалдар». Документалдыг фильм.
19.10—Телемедээлер.
19.25—«Арга-арыг — бистиң байлаавыс». Дамчыдылга.
19.35—Киножурнал.
19.45—«Азияның товуунде». Дамчыдылга.
20.25—«Кады ажылдажылганың ажыы». Телефильм.
20.40—Телемедээлер.
20.50—Чарлалдар.
20.55—23.25—«Медея». Телешии.

Агаар

Бөгүн республикага болгаш Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер.

Агаарның температуразы республикага 14—19, Кызылга 14—16 градус чылыг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

АПРЕЛЬ 10-ДА

«НАПЫРАЛ»: «Спартак» 9.45, 19.05, «Сеткил-сагыш» (2 сериялыг) 11.35, 14.05, 16.35, 20.45 шактарда.

«ПИОНЕР»: Чаа мультфильмнер 9.30. «Аъттыг баш чок кижи» 11.00, 13.00, 15.30. «Алдын дээш харамдыгылыышкын» 17.00, 19.20, 21.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Мишка, Серёга болгаш мен» 9.30, 11.00, «Бобби» (2 сериялыг) 12.30, «Фанфан-Тюльпан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Санниковтуң чери» 9.30, 11.00, «Өлүм чоктар» 13.00, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

АПРЕЛЬ 11-ДЕ

«НАПЫРАЛ»: «Горизонт ындында» (2 сериялыг) 10.00, 12.35, 15.10, 17.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Легенда ынчаар эгелээн» 9.00, 17.05, 18.40, Киноклуб «Дириг амытаннар оранында» 10.30, 15.10, «Сеткил-сагыш» (2 сериялыг) 12.25, 20.10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Ак-көк куш» 15.00, 18.40, «Алдын дээш харамдыгылыышкын» 16.50, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Халашкан полковник» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000
Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарьның 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдастериниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, секретариаттың, 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 16332. Чагыг № 150
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1). 00525.